

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích – Pedagogická fakulta
Katedra matematiky

Bakalářská práce

**Otázky migrace pracovních sil
pro Českou republiku po roce 2004**

(„Questions of labor migration in the Czech Republic after 2004“)

Bakalář: Mgr. Jan Hamerník

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Pavel Hejtman, CSc.

České Budějovice 2010

Název práce: Otázky migrace pracovních sil pro Českou republiku po roce 2004

Příjmení a jméno autora: MGR. JAN HAMERNÍK

Obor: Aplikovaná matematika, spec. Finanční matematika

Pracoviště: Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích,
Katedra matematiky

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Pavel Hejtman, CSc.

e-mail vedoucího: hejtman@pf.jcu.cz

Počet stran: 70

Z toho příloh: 9

Rok obhajoby: 2010

Abstrakt:

Tato bakalářská práce se zabývá otázkami migrace pro Českou republiku. Jsou v ní srovnány problémy migrace probíhající na našem území do roku 1989 s migracemi charakteristickými pro období po roce 1989. Zejména zahrnuje emigrační vlny spojené s rokem 1948 i 1968 a porevolučními pracovními imigracemi souvisejícími se vstupem České republiky do EU, resp. schengenského prostoru. Součástí mé práce je porovnání skupin cizinců v České republice a zmíněna je rovněž oblast českých emigrantů v zahraničí. Nárůst počtu cizinců v období 1993 – 2008 v České republice je patrný z grafů uvedených v přílohách.

V druhé části se zabývám trhem práce v České republice, na němž v současné době chybí profese s technickým zaměřením. Proto jsou do práce zařazeny kapitoly pojednávající o nabídce pracovního trhu na portálu EURES pro státy EU/EHS, o „zelených kartách“ a kapitola mapující růst české ekonomiky do zasažení hospodářskou krizí, průměrnou mzdu ve 4. čtvrtletí 2009 či současný stav nezaměstnanosti v České republice.

Klíčová slova: migrace, imigrace, emigrace, reemigrace, cizinec, krajan, exil, EURES, schengenský prostor, „zelená karta“.

Title: Questions of labor migration in the Czech Republic after 2004

Surname and name of author: MGR. JAN HAMERNÍK

Field of study: Applied Mathematics, spec. Financial Mathematics

Work place: Faculty of Pedagogy at University of South Bohemia in České
Budějovice, Department of Mathematics

Supervisor: PhDr. Pavel Hejtman, CSc.

Supervisor's e-mail address: hejtman@pf.jcu.cz

Number of Pages: 70

Enclosures from that: 9

Abstract:

This bachelor thesis deals with issues of migration in the Czech Republic. Problems of migration in our country by the year 1989 are compared here with the migration characteristic for the period after 1989. It includes in particular the emigration waves associated with the 1948 and 1968 and post revolutionary labour immigration related to the Czech Republic entrance into the EU, respectively, Schengen area. Part of my work is to compare groups of foreigners in the Czech Republic and the Czech emigrants abroad are also mentioned. Increase of the number of foreigners in the period 1993 - 2008 in the Czech Republic is shown in the graphs listed in the Annexes.

In the second part we deal with the labor market in the Czech Republic, which currently lacks the technical profession. Therefore, I included in my work chapters dealing with the supply of the labor market on the EURES portal for EU / EEA, the "green cards" and chapter tracing the growth of the Czech economy till an economic crisis affect, the average wage in the 4 quarter of 2009 or the current state of unemployment in the Czech Republic.

Keywords: migration, immigration, emigration, remigration, foreigner, countryman, exile, EURES, the Schengen area, "Green Card"

Poděkování

Děkuji mému vedoucímu práce PhDr. Pavlu Hejtmanovi, CSc. za věcné připomínky během zpracování bakalářské práce.

Prohlašuji, že jsem svoji bakalářskou práci vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Dále prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě - v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

České Budějovice, březen 2010

Úvod

Tato práce se zabývá otázkami migrace v bývalém Československu po druhé světové válce a následně migrací v jednom z jeho nástupnických států – České republice. Jedná se o aktuální téma, neboť migrace zasahující v posledním desetiletí ČR je charakterizována postupně se zvyšujícím počtem imigrantů. Dochází k zásadní proměně v účelu migrace pro ekonomický a společenský /demografický/ vývoj státu. Z pasivní „obranu“ před nežádoucí migrací, resp. imigrací se do popředí stále intenzivněji dře ekonomické a nyní i společenské „využití“ migrace a přistěhovalectví. Obecně se začalo prosazovat povědomí, že migrace a zejména imigrace se bude muset napříště stát jedním z efektivních nástrojů řešení dalšího ekonomického rozvoje této země i součástí jejího společenského vývoje.

Byla to právě migrace, kterou se v minulosti často řešila, ale i v současnosti řeší například otázka chybějící pracovní síly v různých průmyslových odvětvích. Ať již po druhé světové válce, o čemž pojednává kapitola 2.1 (osídlení Sudet), nebo v současnosti, kdy je pro nedostatek pracovních sil s technickým zaměřením nutné provádět vykrytí těchto pozic cizinci.

První kapitola je zaměřena na vysvětlení pojmu migrace a legislativu s touto problematikou spojenou. Celá druhá kapitola se již konkrétně věnuje otázkám imigrací, migrací a emigrací probíhajících po roce 1945 až do současnosti. V této části jsou obsaženy i podkapitoly pojednávající jednak o Čechách žijících v zahraničí – krajanech a rovněž o nejčetnějších skupinách cizinců žijících na českém území. Cílem první části práce bude zmapovat a charakterizovat nejčastěji zastoupené menšiny žijící v České republice.

Druhá část práce bude zaměřena na český pracovní trh. Cílem druhé části práce je získat informace o možnosti uplatnění cizinců na českém pracovním trhu, ale rovněž možnost pracovního uplatnění Čechů v zahraničí. Proto jsou v této části práce obsaženy informace o krocích státu směřujících k zaplňování pracovních pozic na našem trhu cizinci, z důvodu nedostatku českých pracovních sil (projekt MPSV „zelené karty“). Proč nelze tyto pracovní pozice vykryt českými zaměstnanci, zdůvodňuje zejména závěrečná kapitola. V práci je také zařazena kapitola pojednávající o možnosti práce českých občanů v zemích EU / EHP.

Obsah

Úvod.....	6
Obsah.....	7
1. Vymezení pojmů.....	9
1.1 Vymezení pojmu cizinec dle platné legislativy ČR	9
2. Pracovní migrace.....	12
2.1 Migrace probíhající na českém území po druhé světové válce	13
2.2 Migrace probíhající na českém území ve druhé polovině 90. let.....	16
2.3 Změny v trendu migrace po roce 2004.....	18
2.4 Cizinci v ČR	19
2.4.1 Albánci	20
2.4.2 Bulhaři.....	21
2.4.3 Číňané.....	22
2.4.4 Řekové	23
2.4.5 Rusové	25
2.4.6 Ukrajinci	25
2.4.7 Slováci.....	27
2.4.8 Vietnamci.....	28
2.4.9 Poláci.....	30
2.4.10 Němci	33
2.4.11 Romové	34
2.4.12 Židé.....	35
2.5 Česká emigrace v zahraničí.....	36
2.5.1 Krajané v Kanadě	37
2.5.2 Krajané v USA	37
2.5.3 Krajané v Argentině a v Brazílii	38
2.5.4 Krajané v Chile.....	39
2.5.5 Krajané v Uruguai.....	39
2.5.6 Krajané v Austrálii	39
2.5.7 Krajané na Novém Zélandu	40

2.5.8 Krajané v Izraeli	41
2.5.9 Krajané ve Velké Británii	41
2.5.10 Krajané v Irsku.....	42
2.5.11 Spolková republika Německo	42
2.5.12 Krajané v Polsku.....	43
2.5.13 Krajané ve Švýcarsku.....	43
2.5.14 Krajané v Rumunsku.....	43
2.5.15 Ukrajinští a ruští krajané	44
3. Schengenský prostor.....	44
4. Možnosti zaměstnání v členských zemích EU	46
4.1 EURES (EUROpean Employment Services)	47
4.1.1 Služba EURES v ČR.....	48
5. Zelené karty	49
6. Český trh práce	51
7. Závěr	53
8. Literatura	56
9. Seznam příloh	60

1. Vymezení pojmů

Migraci lze rozdělit z několika hledisek: na vnitřní a mezinárodní, na nucenou či dobrovolnou nebo trvalou a dočasnou. Tato kritéria dělení ve skutečnosti mohou být dosti nepřesná. V mnoha případech dochází ke kombinaci uvedených hledisek. Není tedy žádným překvapením, když člověk migruje uvnitř (z města na vesnici), posléze i mezinárodně a nakonec v cílové zemi vnitřně migruje. V některých případech, pokud minou důvody migrace, se dokonce může vrátit zpět do rodné vlasti. V rámci Evropské unie (dále jen EU) byla mezinárodní migrace rozdělena na interní migraci obyvatel členských zemí EU a imigraci obyvatel z nečlenských zemí EU.

Nyní provedu vymezení základních pojmů:

- **emigrace:** opuštění země původu a přestěhování se do země jiné
- **imigrace:** přistěhování osoby cizího státu do cílové země
- **migrace:** stěhování více osob v rámci jednoho státu
- **exil:** nedobrovolný odchod z vlastní země (vyhnanství, útěk) se záměrem se opět vrátit
- **reemigrace:** návrat emigranta do země, z níž odešel
- **krajan:** příslušník druhé a další generace imigrantů do cílové země; Narodil se již v transitní nebo cílové zemi emigrace. Tento člověk alespoň pasivně ovládá mateřský jazyk, ale ještě se plně neztotožnil s novou národností. Krajan udržuje vztahy se svou původní vlastí, udržuje tradice přivezené ze staré vlasti a účastní se dění v krajanských spolcích.

1.1 Vymezení pojmu cizinec dle platné legislativy ČR

Pobyt cizinců v ČR se řídí zákonem č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců, dále pak zákonem č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů.

Cizincem se podle těchto zákonů rozumí fyzická osoba, která není státním občanem České republiky a to včetně občana Evropské unie. Získání a pozbývání občanství ČR řeší zákon č. 40/1993 Sb., o nabývání a pozbývání státního občanství

České republiky a zákon č. 193/1999 Sb., o státním občanství některých bývalých československých státních občanů.

Vstup, pobyt a vycestování občanů z území České republiky je v kompetenci Policie ČR, Ministerstva vnitra ČR a Ministerstva zahraničních věcí ČR. Cizinec může na území ČR pobývat přechodně či trvale. Policie má tedy plně v kompetenci vydávání víz nebo povolení k pobytu (přechodnému i trvalému). Důvody pro neudělení víza, případně jiného povolení k pobytu (přechodnému i trvalému) vymezuje zákon. Lze rozeznat následující kategorie cizinců pobývajících v ČR (dle zák. č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon č. 326/1999 Sb.):

A) Občané zemí EU, Norska, Švýcarska, Islandu a Lichtenštejnska (zkráceně „občané EU“) a jejich rodinní příslušníci (ve smyslu § 15a zákon č. 326/1999 Sb.) mají zvláštní pobytový režim (hlava IV zákona č. 326/1999 Sb.) pouze za předpokladu, že občan EU na území pobývá na základě zvláštního pobytového povolení nebo o takové povolení žádá:

1. občané zemí EU registrovaní bez povolení k přechodnému nebo trvalému pobytu a jejich rodinní příslušníci
2. občané zemí EU a jejich rodinní příslušníci s povolením k přechodnému pobytu: jedná se spíše o potvrzení o pobytu, které by mělo ulehčit občanům EU jednání s úřady, a pobyt v ČR v rámci tohoto povolení se započítává do doby rozhodné pro žádost o povolení k trvalému pobytu
3. občané zemí EU a jejich rodinní příslušníci s povolením k trvalému pobytu (občan EU získá povolení k trvalému pobytu podle § 87h zákona č. 326/1999 Sb.
 - (1) po 5 letech nepřetržitého přechodného pobytu bez dalších podmínek
 - (2) jestliže je rodinným příslušníkem státního občana ČR, který je na území přihlášen k trvalému pobytu, nebo rodinným příslušníkem občana jiného členského státu EU, kterému bylo vydáno povolení k trvalému pobytu na území)

Průkaz o povolení k pobytu pro státního příslušníka členského státu Evropských společenství je v případě povolení trvalého pobytu vydáván s platností na 10 let (dle § 87r odst. 4 zákona č. 326/1999 Sb.). Rodinnému příslušníku občana EU je vydáván

průkaz o povolení k pobytu s dobou platnosti shodnou s dobou platnosti průkazu vydaného občanu EU.

B) Občané zemí mimo EU (zkráceně „občané třetích zemí“):

4. občané třetích zemí pobývajících v ČR krátkodobě (obecně do 90 dnů) bez víz (týká se občanů těch zemí, se kterými má ČR uzavřenou dohodu o bezvízovém styku); Cizinec může na našem území pobývat bez víza nejen na základě mezinárodní smlouvy, ale též na základě nařízení vlády (a v některých dalších případech vymezených v § 18 zákona č. 326/1999 Sb.).
5. občané třetích zemí pobývajících v ČR na základě krátkodobých víz do 90 dní (týká se občanů těch zemí, se kterými nemá ČR uzavřenou dohodu o bezvízovém styku)
6. občané třetích zemí pobývajících v ČR na základě víz nad 90 dní (maximální platnost tohoto víza je jeden rok); Navazuje na něj povolení k dlouhodobému pobytu.
7. občané třetích zemí s povolením k dlouhodobému pobytu (povolení navazující na víza nad devadesát dní; v případech vymezených zákonem č. 326/1999 Sb. lze o toto povolení požádat i na zastupitelském úřadu ČR bez předchozího víza nad 90 dní; toto povolení je možné vydat i na dobu delší než jeden rok a lze ho prodloužit)
8. občané třetích zemí s povolením k trvalému pobytu (dle §66 – 68 zákona č. 326/1999 Sb.)
 - (1) obecně po pěti letech nepřetržitého pobytu na vízum nad 90 dní nebo povolení k dlouhodobému pobytu v ČR bez dalších podmínek
 - (2) po 4 letech nepřetržitého pobytu, a to cizinci, který na území pobývá v rámci přechodného pobytu po ukončení řízení o udělení mezinárodní ochrany
 - (3) po 2,5, resp. po 1,5 roku, pokud jde o úspěšné účastníky projektu Ministerstva práce a sociálních věcí ČR (dále jen MPSV) "Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků"
 - (4) bez ohledu na délku předchozího pobytu, pokud o trvalý pobyt žádá za účelem soužití se svým rodinným příslušníkem, který je občanem ČR s trvalým pobytem v ČR nebo v případě humanitárních nebo jiných důvodů hodných zvláštního zřetele)

9. cizinci s platným azylem (úspěšní žadatelé o azyl pobývající v ČR: platný azyl rozsahem práv a povinností odpovídá trvalému pobytu)

C) Cizinci bez ohledu na hranice EU

10. registrovaní žadatelé o azyl (není možné zakázat občanu EU, aby o azyl požádal)
11. cizinci pobývající v ČR v rámci dočasné ochrany (na základě zákona č. 221/2003 Sb., o dočasné ochraně cizinců, a na základě nařízení vlády nebo rozhodnutím rady Evropské unie; Jedná se o opatření při hromadném exodu v důsledku ozbrojeného konfliktu, živelné pohromy nebo soustavného porušování lidských práv v zemi původu, které by mělo chránit exulanty a poskytnout jim dočasné útočiště do doby odeznění kritické situace.
12. nelegálně pobývající cizinci v ČR (např. cizinci pobývající v ČR po vypršení platnosti víz a povolení k pobytu nebo bez potřebných víz nebo povolení apod.)

2. Pracovní migrace

Vznik a průběh pracovní migrace se vyznačuje zejména individuálním přístupem, ale do značné míry bývá rovněž ovlivňována osobními vazbami mezi obyvateli vysílajících a přijímajících zemí. V některých případech mohou způsobit i řetězový pohyb. Individuální rovinu resp. mikroúroveň předmětné problematiky může zastupovat také subjektivní vnímání obyvateli prostřednictvím empirických šetření. Jejich zaměření se koncentruje jak na vlastní proces, tak na jeho aktéry. Důležitou rovinu zjišťování subjektivní percepce a hodnocení role mezinárodních migrantů domácí veřejností přinášejí rovněž výzkumy veřejného mínění.

2.1 Migrace probíhající na českém území po druhé světové válce

V bývalém Československu (dále jen ČSR) a České republice (dále jen ČR) jsou pro ni charakteristická určitá období.

První vlna emigrace je v ČSR spojena s důsledkem okupace nacistickým Německem. V této době opouští naši zemi převážně židovské obyvatelstvo a politicky angažovaní lidé. Jako důsledek porážky Německa a jeho spojenců ve 2. světové válce následuje v ČSR nucený odsun německého obyvatelstva z pohraničí a následné znovuosídlení pohraničního území.

Toto území bylo před válkou osídleno asi 3,2 milióny obyvatel německého původu, které se muselo na základě výsledků 2. světové války a uzavřených dohod z pohraničí vystěhovat. V létě roku 1945 začíná osídlování pohraničí českým obyvatelstvem a to v době, kdy ještě všichni Němci nebyli odsunuti. Jednalo se především o imigranty, kteří do těchto oblastí přicházeli ze zjištěných důvodů. Druhou skupinu pak přesně vymezil už Košický vládní program, jenž konfiskovanou půdu přidělil lidem, kteří svým „*třídním původem dávali určitou záruku bezpečnosti našeho pohraničního území vůči podvratným žvlům zahraniční reakce*“. Byli to tedy nemajetní lidé, deputátníci, zemědělství dělníci, domkáři, maloročníci atd.

Nové obyvatelstvo do této oblasti přicházelo především ze středních, jižních a západních Čech. Později se k těmto migrantům přidali také Slováci. Od května do srpna osídlilo české pohraničí na 80 000 zemědělských dělníků a maloročníků. Toto složení obyvatelstva nemohlo ovšem zdaleka nahradit původní německé obyvatelstvo. Podstatná část nově příchozích byla totiž negramotná, a proto nebylo možné všechny migranty využít na znovuoživení hospodářských podniků v této části obnovené ČSR. Proto někteří Němci byli označeni oficiálně jako „*z hospodářských důvodů nepostradatelní*“ a byli ušetřeni vyhnání.

Stále však chybělo obyvatelstvo, které by nahradilo původní německé. Proto přišel plán tzv. reemigrace – do pohraničí byli zváni čeští a slovenští krajané. Takto přišlo do ČSR na 100 000 reemigrantů, z nichž se na 80 000 usídlilo právě v pohraničí. Pohraničí tak bylo koncem roku 1946 osídleno 2 milióny Čechů a Slováků a očekával se příchod asi 300 000 dalších osídlenců.

V roce 1947 dorazilo do ČSR 34 000 Volyňských Čechů, asi 5 000 optantů¹ z Podkarpatské Rusi a v letech 1947 – 1949 Slováci z Rumunska. Na našem území se rovněž usídlila polská menšina v počtu 20 000 osob. Pro Volyňské Čechy byly připraveny opuštěné německé usedlosti, naopak ostatní skupiny přicházející z jihovýchodní Evropy se usídlily na jižní Moravě.

Společně s osídlováním pohraničí Čechy a Slováci dochází v tomto období také k masivní migraci Romů do českých zemí ze Slovenska. Odhaduje se, že počátkem roku 1947 bylo v českých zemích na 17 000 Romů, což byl třicetinasobek počtu oproti létu 1945, a řada z nich osídlila právě pohraniční oblasti.

Druhým charakteristickým obdobím je rok 1948 – tzv. „osmačtyřicátníci“. Byli to lidé, kteří opustili ČSR před nástupem komunistů k moci v roce 1948. V tomto období opouští ČSR především politická opozice. Odhady uvádějí, že republiku během let 1948 – 1949 opustilo kolem 100 tis. lidí. Jako místa emigrace volí většinou země západní Evropy a někteří vycestují i za moře. Nejčastějšími místy překročení hranic jsou Šumava nebo Krušnohoří.

Třetí emigrační vlna přichází po roce 1968 – tzv. „osmašedesátníci“. Zemi opouštějí političtí odpůrci po okupaci země vojsky Varšavské smlouvy. Emigrace v letech 1968 – 1969 byla pro emigranty značně ulehčena, neboť byly hranice poměrně otevřené. Odhaduje se, že republiku mezi lety 1968 – 1969 opustilo na 104 000 lidí.

V období 1969 – 1989 pak zemi opustilo dalších 140 – 150 tisíc lidí. Zdroje UNHCR uvádí dokonce 0,25 mil. emigrantů.

Toto období dějin naší země charakterizují především emigrace občanů do zahraničí. Výjimkou byla pouze řízená migrace občanů Vietnamu postiženého vietnamsko-americkou válkou, která byla umožněna na základě smlouvy uzavřené mezi námi a Vietnamem. V důsledku této smlouvy v roce 1956 dorazila z Vietnamu první skupina: asi stovka sedmi- až patnáctiletých dětí postižených válkou za účelem získání kvalitního vzdělání. Následovaly nové smlouvy, které umožnily příjezd velkého množství dělníků, učňů, studentů a stážistů. V první polovině 80. let mělo z Vietnamu

¹ Optant = osoba vykonávající právo opce; opce = právo jednotlivce nebo skupin osob vybrat si jednu z daných možností; mezinár. práv. nabytí státního občanství projevem vůle zainteresované osoby, která tím uplatňuje volbu mezi dvěma nebo několika občanstvími.

přijet na 35 000 lidí. V roce 1990 byla platnost smluv pozastavena. Zastavení platnosti mezistátních dohod promění proces migrace Vietnamců ve standardní ekonomický. Proto se k tzv. „starousedlíkům“ přidávají nové imigrační proudy – zbylé části rodin přicházející přímo z Vietnamu, reemigrace z bývalé NDR, Vietnamci ze Slovenska, Polska, Maďarska a nelegální migrace z Vietnamu. Do ČR migrují lidé z venkova a převážně z chudých provincií ze tří důvodů: uživit na dobré úrovni rodinu, finančně zabezpečit děti a postarat se o rodiče, kteří zůstali ve Vietnamu.

Doposud jsem se zabýval otázkou migrace lidí za hranice naší země vyvolané politickými důvody, znovuosídlením vystěhovaného pohraničí a migrací Vietnamců od poloviny 60. let. Nyní se zaměřím na otázku vnitřní migrace. Trendy ve vnitřní migraci lidí v jednotlivých obdobích druhé poloviny 20. století se liší.

Období 60. – 80. let charakterizuje migrace z vesnic do středně velkých měst s 10 000 – 50 000 obyvateli, neboť do nich směřovala investiční výstavba. Podívám-li se konkrétně na jednotlivá desetiletí, lze říci, že v 60. letech dochází k migraci do průmyslových center jako je Ostravsko, Praha a stěhování Slováků do Čech. Toto období představuje v bývalém Československu budování těžkého průmyslu právě v těchto oblastech. V 80. letech tento trend sice setrvává, ale začínají nastupovat tzv. ekonomické migrace. Proto jsou z hlediska migrace zajímavé oblasti jako severočeský hnědouhelný revír, Českolipsko a velká města na úkor Středních Čech. Z hlediska ekologické motivace rovněž narůstá zájem o oblast jižních Čech a Vysočiny.

Trend stěhování do center se značně zpomalí po roce 1989. K tomuto poklesu přispěl na jedné straně špatný trh s byty, resp. domy a na straně druhé pak stojí česká mentalita umocněná vlastnickými poměry. Nelze opomenout také počítačovou revoluci probíhající od konce 20. století.

Devadesátá léta dvacátého století tedy charakterizuje trend decentralizace vnitřní migrace. Nejvíce atraktivní se pro migraci stávají sídla do 5 000 obyvatel a naopak nejméně zajímavá se jeví sídla s 10 000 a více obyvateli. Důvody první pro migraci do měst v první polovině 90. let jsou stěhování z venkova (zemědělské usedlosti, apod.), stěhování do měst s byty a migrace z míst s vysokou nezaměstnaností do center s rozvojem zaměstnanosti ve službách. Z hlediska vnitřní migrace lze za nejstabilnější označit východ České republiky, zatímco nejméně stabilní je naopak západní část republiky.

Právě v západní části žijí lidé, kteří nejsou s touto oblastí spojeni kořeny a lze konstatovat, že české osídlení zde nemá tradici.

2.2 Migrace probíhající na českém území ve druhé polovině 90. let

Změny v politickém systému a hospodářství v ČSR, resp. ČR v 90. letech 20. století sebou přinesly také otevření hranic, což způsobilo oživení mezinárodního pohybu. Poloha naší země k mezinárodní migraci přímo vybízí. ČR se tak stala atraktivní pro občany ze států ležících na východ od naší republiky a naproti tomu někteří čeští občané využívají možnost pracovat v západních zemích EU.

Otevření hranic vedlo rovněž ke vzniku spontánních pracovních migrací, které dříve prakticky neexistovaly. Česko se tak stává současně zemí emigrační. V tomto hledisku je cílovou oblastí opět pohraničí. Do ČR nejčastěji imigrují občané z důvodů ekonomických, politických či dokonce vojenských (válečné konflikty). Tito občané pak považují naši republiku pouze za tranzitní v případě, že se chystají emigrovat do jiné země, nebo se u nás usadí.

Nyní se vrátím k podstatě imigrace ve střední a východní Evropě. Zejména pracovní příležitosti způsobené změnami koncem 90. let minulého století způsobily vznik tzv. “náravníkové zóny”, kterou tvoří Polsko, Česko a Maďarsko. A právě do těchto zemí směřují nejen výše zmiňovaní imigranti, ale usazují se zde jak cizí pracovní síly z okolních v transformaci méně úspěšných zemí, tak také emigranti z geograficky vzdálených oblastí (zejména Vietnam a Čína).

ČR charakterizuje velmi nízká vnitřní migrační mobilita, proto nabývá mezinárodní migrace ještě více na významu. I přes tuto skutečnost její rozsah v 90. letech neovlivnil výrazně nepříznivý demografický vývoj podmíněný přirozeným úbytkem obyvatelstva. Počátek nového tisíciletí a konec devadesátých let charakterizuje příliv cizinců na český trh práce, který stačí krýt odliv českých pracovních sil za hranice země. V této přirozené migraci dominuje zejména ekonomická stránka – emigranti směrem na západ jsou kvalifikovanější, vzdělanější než imigranti z východu. Uvádí se, že v ČR v roce 2003 legálně pobývalo cca 200 tisíc cizinců (bez počtu tranzitních)

a z nich cca 2/3 tvořili ekonomičtí migranti. Na našem území se nelegálně zdržovalo v roce 2003 cca 100 až 200 tis. opět především ekonomických migrantů. Tito migranti se usídlují především v největších střediscích osídlení, jako je Praha a ostatní velká města nebo v příhraničních oblastech.

Migrace v příhraničních oblastech se od vnitrozemské odlišuje hned z několika hledisek: větší heterogenitou, různorodostí forem a intenzivnější cirkulací danou kratším časovým horizontem probíhajících migrací. V tomto případě se příhraniční migrační model vyznačuje provázaností jednotlivých forem mobility. Lze tedy sledovat jak část české populace periodicky opouští území republiky ve snaze o zajištění si vyšších výdělků v sousedním Německu, Rakousku, případně Polsku a naopak, jak je tato pracovní síla na našem území nahrazována Slováky nebo Poláky.

Důležitou roli v tomto období sehrává rovněž západní podnikatelský sektor, který investuje a podniká v českém pohraničí. Jsou pro něj totiž zajímavé levné a přitom kvalifikované české pracovní síly. A konečně jsou to již zmiňovaní ekonomičtí migranti, kteří přicházejí ze vzdálenějších zemí a pobývají v ČR v měsíčních nebo ročních periodách. Jedná se zejména o již uvedené migrace z Ukrajiny i další zástupce z postsovětských republik, Vietnamce, Číňany a další.

Imigranti v příhraničí se uplatňují jako zaměstnanci, případně podnikatelé v zemědělství, ve stavebnictví, ve vybraných průmyslových odvětvích a samozřejmě v oblasti široce definovaných služeb.

Migranty u nás rozdělujeme podle několika hledisek: s pracovním povolením, s vydaným živnostenským oprávněním, pobývající na našem území ilegálně a občany Slovenské republiky. V případě migrace českých občanů migrujících do zahraničí z ekonomického hlediska pak můžeme hovořit o vytváření přeshraničního trhu práce, který má různé formy: obchodování s cizími firmami, práci u cizí firmy, zastupování cizí firmy nebo práce v cizině. Pohraniční oblasti s Německem a Rakouskem jsou těmi to aktivitami českých občanů pověstné. Nejvíce se zájem o práci v zahraničí projevil v polovině 90. let minulého století.

Struktura cizinců pracujících v ČR je velmi pestrá z hlediska sociálního i kulturního, která také koresponduje s pracovním zařazením na trhu práce. Proto můžeme často vidět Američany nebo Brity jako součást vrcholového managementu firem se zahraniční

kapitálovou účastí nebo jako učitele cizího jazyka, Ukrajince jako stavební dělníky, Poláky jako dělníky v továrnách atd.

2.3 Změny v trendu migrace po roce 2004

V roce 2004 se stala ČR členskou zemí EU. Toto členství s sebou mimo jiné přineslo další imigrační vlnu. Jestliže v roce 1993 mělo k povolení k pobytu v ČR asi 78 tis. cizinců, tak jejich počet koncem roku 2008 překročil hranici 437 tis. (zvýšil se tedy 5,6krát).

K 31. prosinci 2008 bylo na území ČR evidováno na úradech práce (dále jen ÚP) 284 551 zahraničních pracovníků. Častěji se jedná o muže. V ČR tvoří převážnou část občanů zemí EU evidovaných na ÚP Slováci (ke konci roku 2009 celkem 140,9 tis.). Z jiných členských zemí EU je na ÚP vedeno 20,7 tis. Poláků (tj. o 2,9 tis. méně než ke konci roku 2007), 5,1 tis. Bulharů (tj. o 0,3 tis. méně než ke konci roku 2007), 3,6 tis. Rumunů (tj. o 0,7 tis. méně než ke konci roku 2007) a hranici 2 tis. osob překročili Němci a Britové.

Podívám-li se na počty občanů nečlenských zemí, jednoznačně dominují Ukrajinci (81,1 tis.osob). Ke konci roku 2008 byl oproti roku 2007 zaznamenán také vyšší nárůst počtu občanů Vietnamu (o 10,8 tis.), Mongolska (o 6,1 tis.), Moldavska (o 3,1 tis.) a Uzbekistánu (o 2,7 tis.). Počet občanů dalších šesti zemí (Rusko, Spojené státy, Čína, Bosna a Hercegovina, Makedonie a Bělorusko) byl v tomtéž období vyšší než 1 tis. osob. Také v této skupině převažují muži.

Český statistický úřad (dále jen ČSÚ) uvádí, že v období 2005 – 2008 prudce rostl počet zaměstnaných cizinců. Počet pracujících cizinců se tak v roce 2008 přiblížil hranici 440 tis. (438,8 tis.). V roce 2008 působilo nejvíce cizinců v následujících oborech: stavebnictví, činnosti v oblasti nemovitostí a zpracovatelském průmyslu.

Jako cílovou zemi ČR cizinci volí především z ekonomických důvodů, ale přibývá cizinců, kteří se usídlí z důvodu sloučení rodiny nebo trvalého usídlení. Zejména z těchto důvodů u nás narůstá počet cizinek s povolením k pobytu, ale v jejich případě lze hledat důvody imigrace ve stále se zlepšujícím jejich uplatnění na trhu práce. Po vstupu ČR do EU vzrostly tyto účely pobytu: usídlení (povolení k trvalému pobytu),

podnikání na živnostenský list, sloučení rodiny a studium a praxe. Ostatní účely pobytů se prudce nezvyšují.

V současné době rovněž vzrůstá počet cizinců, jejichž účelem pobytu je studium a praxe. Od ledna 2009 vstoupila v platnost změna legislativy a tak studující nepotřebují pracovní povolení ani v průběhu studia ani po jeho ukončení a budou mít volný přístup na trh práce. Tímto způsobem se vláda ČR snaží podpořit migraci kvalifikované pracovní síly již částečně integrované ve společnosti.

Počet cizinců migrujících do ČR za účelem podnikání na živnostenský list v období let 2000 – 2007 kolísal. Vzestup byl zaznamenán až v roce 2007. V tomto případě je možné sledovat trend zvyšování počtu cizinek podnikajících na živnostenský list, což může nasvědčovat o jejich rostoucí ekonomické emancipaci. I přesto je počet cizinek podnikajících na živnostenský list menší než těch pracujících na základě pracovní smlouvy.

Účel pobytu sloučení rodiny byl v roce 2007 častější u žen (38 % z celkového počtu žen s povolením k pobytu) nežli u mužů (22 % z celkového počtu mužů s povolením k pobytu). Tento důvod pro přistěhování rostl zejména mezi lety 2005 – 2007 rychleji mezi ženami.

Právě mezi ženami najdeme více rozšířenější účel pobytu studium a praxe (2,5 %) v roce 2007 oproti mužům (1,9 %). Ale účel pobytu studium rostl rychleji mezi muži. Celkově lze trend počtu studentů označit za vzestupný.

V letech 2005 – 2007 se zvyšoval účel pobytu trvalé usídlení, na druhém místě by se umístilo podnikání na živnostenský list, dále sloučení rodiny, studium a praxe a azylanti.²

2.4 Cizinci v ČR

I přes nacistickou genocidu Židů, českých a moravských Romů i přes poválečné vyhnání Němců po 2. sv. válce zůstala ČSR etnicky poměrně nehomogenním státem. Statistické údaje z roku 1992 o počtu osob řadících se mezi menšiny hovoří o více než

² Zdroj: Horáková, M. *Dlouhodobé trendy ve vývoji pracovních sil v České republice*. Praha: VÚSP, v. v. i., 2008.

jednom miliónu osob z 15 mil. obyvatel. (Nebyly zaneseny česká menšinu na Slovensku a slovenská menšina v Čechách.)

Po rozpadu ČSR se ČR stala takřka etnicky homogenním státem (5,2 % v něm zaujímají z celkového počtu obyvatel národnostní menšiny). Nejpočetnější se nově stává slovenská menšina, která je již silně kulturně i jazykově integrována. Oproti tomu asimilace, zejména jazyková, postihuje Romy, Němce, Poláky, část slovenské menšiny a menšiny ostatní.

S výjimkou dvou početnějších menšin – Slováků a Romů nemá žádná menšina v etnické skladbě obyvatelstva ČR výraznější zastoupení, kromě příslušníků menšin, kteří jsou našimi státními občany, žijí v zemi trvale nebo dlouhodobě a cizinci (především Slováci a Ukrajinci), kteří však představují cca 2 % obyvatelstva.

„Česká republika patří stále mezi země s poměrně nízkým podílem cizinců na celkovém počtu obyvatel. Tato hodnota se pohybuje kolem 4,2 % (31. 12. 2008), přičemž průměr států Evropské unie činí necelých 6 %. Na druhou stranu není podíl cizinců v České republice bezvýznamný. Za ní se umístily státy jako jsou Bulharsko, Polsko či Rumunsko. Před ní naopak Estonsko, Lotyšsko či Rakousko. Výčtu zemí podle podílu cizinců vévodí Lucembursko, kde podíl cizinců dosahuje přes 40 %. Počet a také základní struktura cizinců jsou v České republice dostupné z více zdrojů. Základním zdrojem dat jsou údaje publikované na webových stránkách Ministerstva vnitra, dále pak údaje o pracujících cizincích – zaměstnancích, které jsou dostupné z webových stránek Ministerstva práce a sociálních věcí. Tyto dva zdroje dat jsou dostupné pro širokou veřejnost. Nicméně datové údaje o cizincích existují také z ostatních oblastí jejich života. Můžeme sledovat cizince s platným živnostenským oprávněním, vzdělanostní strukturu, kriminalitu či zdravotní péči cizinců.“³

2.4.1 Albánci

Albánská komunita se přistěhovala na naše území již za bývalého ČSR. Albánci se usídlili v centrech jako jsou Brno a český sever – města Teplice, Ústí nad Labem, Děčín, Chomutov či Liberec, a konečně i Praha. V současné době se na našem území

³ Zdroj: Srb, J. a kol. *Život cizinců v ČR*, Praha: ČSÚ, 2009 s. 9.

podle údajů ČSÚ vyskytuje 247 Albánců s trvalým pobytem nebo s pobytem delším než 90 dnů (údaje k 31. 12. 2008).

Pro Albánce nastala změna v souvislosti s pádem železné opony. Proces rozpadu Jugoslávie značně ztížil možnosti cestování do tradičních cílových zemí pro Albánce – především do Německa. Bezvízový styk mezi ČSR, resp. ČR na jedné straně a SR Jugoslávií a Makedonií na straně druhé se stal lákavým pro ilegální přistěhovalectví této komunity do naší republiky. V tomto období se albánská komunita rozšířila například do Varnsdorfu.

Počet této menšiny narostl zejména v roce 1999 o cca 1 000 osob v souvislosti s výjimečnou situací v Kosovu. Byli k nám dopraveni desítkou humanitárních letů a poskytnuto tzv. dočasné útočiště. Tito Albánci byli umístěni v sedmi humanitárních střediscích zřízených pro tento účel (Zbýšov, Bruntál, Vidnava, Hulín, Hněvotín, Malá Morávka - Karlov, Seč) a ve třech detašovaných pracovištích Ministerstva vnitra zřízených k ubytování kosovských žadatelů o azyl (Havířov - Dolní Suchá, Kašava, Stráž pod Ralskem). Většina z těchto dočasných albánských emigrantů začala území ČR opouštět již ve druhé polovině roku 1999. Dočasná střediska byla proto uzavřena. Výjimkou byla pouze Vidnava, kde byli soustředěni ze všech ostatních uzavřených středisek kosovští žadatelé o azyl.

2.4.2 Bulhaři

V souvislosti s obsazením Bulharska Rudou armádou a socializací země prchla část Bulharů do ČSR (v té době ještě nesocialistické země). Část z nich po roce 1948 emigrovala dále na západ, ale většina z nich se na našem území usadila.

Mezi ČSR a Bulharskem byl vypracován plán na přizvání několika tisíc pracovních sil z Bulharska na pomoc našemu zemědělství v pohraničních oblastech (tzv. Sudet). Tito imigranti přicházeli během let 1946 – 1948 s celými rodinami a usazovali se převážně v jižních a severních Čechách. Po ukončení vládního programu pasteveckých a speciálních zemědělských družstev, nastává jejich uplatnění v průmyslové výrobě ve větších městech. Bulhaři se usazují převážně v Praze, Brně, Karlových Varech, Ostravě, Těšíně, Ústí nad Labem, Kladně, Havířově, atd.

Rok 1948 tento příliv pracovních bulharských sil do ČSR ukončil. Migrace během celého období 1948 – 1989 pak probíhala na individuální úrovni, neřízené a nepříliš početné, a to obousměrné – sňatky, stěhování za příbuznými aj.

Migrace do bývalé ČSR z této země byla obnovena po roce 1989 – 1990, kdy bylo zrušeno omezení pohybu jak pro Čechy, tak pro Bulhary. Toto období lze označit za ekonomickou migraci Bulharů k nám. V Bulharsku v 90. letech nastaly značné hospodářské potíže, které způsobily pokles životní úrovně a drastický vzrůst nezaměstnanosti. Právě tyto důvody motivovaly převážně mladé lidi k opuštění vlasti a k emigraci převážně do západní Evropy (Německo, Nizozemsko, Velká Británie apod.). Tito ekonomičtí migranti volili cestu přechodu na západ právě přes naše území. Využívali k ilegálnímu přechodu „zelené hranice“ mezi ČR a Německem. Mnoho migrantů bylo z Německa vráceno či zadrženo ještě na německé straně. Velká část z nich pak požádala o azyl nebo se pokoušela znovu překročit hranici dál na západ. Mezi ekonomickými migranty se našla i část, která si zvolila ČR za konečný či dlouhodobý cíl a přestěhovala se k nám.

Nově příchozí ekonomičtí migranti jsou spíše mladšího a středního věku. Převážují muži nad ženami (ženy obvykle tvoří až druhou fázi migrace celé rodiny). Manžel odchází do ciziny a buduje si ekonomickou i sociální pozici, teprve potom přichází žena s dětmi a eventuálně s dalšími členy rodiny (sestry, rodiče apod.).

Mezi Bulhary v ČR najdeme také skupinu absolventů českých škol, kteří se rozhodli u nás po studiu zůstat. V této skupině si naopak ženy budují svou pozici samostatně a až poté přichází členové jejich rodin. Tato varianta je ale méně častá.

Většina imigrantů přichází do ČR z městského prostředí, na rozdíl od imigrantů před r. 1990, kteří pocházeli především z venkova. V současné době se na našem území podle údajů ČSÚ vyskytuje 5 922 Bulharů s trvalým pobytem nebo s pobytem delším než 90 dnů (údaje k 31. 12. 2008)

2.4.3 Číňané

Na začátku je nutné konstatovat, že Evropa nikdy nepatřila mezi hlavní destinace čínské migrace. Těmito destinacemi byly země jihovýchodní Asie, Austrálie nebo USA. Z důvodu malého počtu a poměrně soběstačnosti v rámci etnické ekonomiky byli

Číňané v západní Evropě ignorováni nejen úřady emigrační země, ale často i samotnou veřejností.

První, početně malá čínská komunita, vznikla v ČSR již před druhou světovou válkou. Číňané, kteří se rozhodli na počátku 20. století zvolit jako cílové místo své emigrace střední Evropu, pocházeli převážně z jihočínské provincie Če-t'iang, resp. z okolí města Wen-čou. Tito přistěhovalci se v zásadě do Evropy dostávali dvěma cestami - po transsibiřské magistrále (do Moskvy) nebo námořní dopravou (ze Šanghaje do Marseille). Z těchto míst pak pokračovali dále po Evropě. Část z nich se usídlila také na našem území.

Převážně se jednalo o mladé muže, kteří se v Čechách oženili s místními dívkami, založili rodiny a získali české občanství. Zdrojem příjmu se pro ně stalo obchodování (podomní prodej nebo provozování kamenných obchodů). Jejich děti získaly česká jména a počeštěné otcovo příjmení. Byly vychovány v české kultuře a nenaučily se čínsky. Tyto rodiny sice udržovaly vzájemné kontakty, ale rodinná pouta byla přerušena po smrti čínských otců. Tito přistěhovalci se tedy plně asimilovali do české společnosti během jedné generace.

Konfiskace majetku na počátku 50. let zasáhla také čínské soukromníky. Proto tyto rodiny opouštějí ČSR a odjíždějí do západní Evropy.

Mezi bývalou ČSR a ČLR byly navázány diplomatické styky v říjnu roku 1949. Pro obě země znamenaly intenzivní politický a obchodní styk. Otázka výměny obyvatel mezi oběma zeměmi byla omezena pouze na výměny oficiálních delegací a studentů, a to pouze do počátku 60. let, kdy i tento omezený kontakt úplně ustal.

Před rokem 1989 žil v ČSR trvale jen velmi malý počet Číňanů. Většinou se jednalo o ženy, které uzavřely manželství s občany ČSR a přijaly české občanství. V současné době se na našem území podle údajů ČSÚ vyskytuje 5 203 Číňanů s trvalým pobytem nebo s pobytem delším než 90 dnů (údaje k 31. 12. 2008).

2.4.4 Řekové

Kořeny Řeků žijících na území ČR sahají až do osmého století před naším letopočtem – období tzv. řecké kolonizace. V současné době se na našem území podle údajů

ČSÚ vyskytuje 856 Řeků s trvalým pobytem nebo s pobytem delším než 90 dnů (údaje k 31. 12. 2008).

První imigrační řecká vlna souvisela s občanskou válkou probíhající v Řecku v letech 1946 – 1949. Ta přinutila povstalce řešit ztráty životů u civilního obyvatelstva odsunem alespoň části žen a dětí. Z těchto příčin v bývalém ČSR našlo útočiště cca 3 500 dětí ve věku do 15 let. Po ukončení bojů odešla další část prokomunistického odboje do Albánie a Bulharska, odtud pokračovala do dalších států, mj. také do ČSR.

V ČSR se celkový počet imigrantů z Řecka odhadoval do 14 000 osob. Řekové umístění do emigračních proudů směřujících na naše území si náš stát dobrovolně nevybírali. Migraci Řeků z Řecka do ČSR lze označit za nedobrovolnou, politicky a vojensky podmíněnou. Migrace povstalců měla zpočátku charakter krátkodobý a předpokládal se po vítězství socialismu v Řecku brzký návrat uprchlíků. Proto měli tito uprchlíci zpočátku všichni řecké občanství. Zvrat nastal po nastolení autoritativního vojenského režimu v Řecku v roce 1967, kdy začali řečtí uprchlíci hromadně přijímat Československé občanství.

Hlavní emigrantské skupiny přicházely do ČSR v letech 1948 – 1950, a proto se podílely na osidlování pohraničí. Osídlovaly především severní Moravu z důvodů úbytku obyvatelstva po odsunu Němců. Tito imigranti směřovali hlavně na venkov, menší počet do měst, nejčastěji do okresů Jeseník, Šumperk, Bruntál, Opava, Vsetín, Karviná, Ostrava, Nový Jičín a Trutnov. Zaměstnání získali převážně ve strojírenských, hutních a textilních závodech. K ubytování využívali většinou podnikové ubytovny a později vlastní byty.

Během 70. a 80. let se zvyšuje počet vysokoškolsky vzdělaných Řeků a tím vzrůstají jejich možnosti zaměstnání v řídicích funkcích.

Pro řeckou menšinu přinesl zásadní zvrat rok 1989. Řekové se nových možností svobodného podnikání chopili ihned a začali podnikat zejména v oblastech: cestovní ruch, provozování řeckých restaurací a kaváren, dovoz řeckého zboží do ČR a export českého zboží do Řecka, autodoprava, zlatnictví aj. Mnoho českých Řeků stále také pracuje v průmyslu a v zemědělství.

2.4.5 Rusové

Socioekonomická situace v Rusku je jednou z hlavních příčin migrace. Ovlivňuje počet a strukturu ruské imigrační komunity v Česku. Konkrétně jde o nezaměstnanost a snižující se kvalitu života.

Výrazným rysem Rusů žijících u nás je, že nemají výrazné materiální problémy se zajištěním svých rodin. Dokonce lze říci, že se jedná o movité nebo dokonce i velmi movité občany. Důvodem k emigraci této skupiny byla především politická nestabilita Ruska a obavy o vlastní bezpečí (růst kriminality v Rusku).

Většina imigrantů přišla z hlavního města Moskvy a další velká část z měst s více než 1 milionem obyvatel. V Čechách vytvořila relativně silné etnické menšiny v Karlových Varech a určitých částech Prahy.

Tuto komunitu charakterizuje uzavřenost vůči majoritní společnosti. Podmínkou úspěšné integrace je znalost jazyka majoritní skupiny obyvatelstva. U Rusů je zájem zatím pouze okrajový a spíše se spoléhají na znalost ruštiny české společnosti.

Ruští imigranti v ČR jsou spíše mladšího, resp. středního věku. Jsou zde zastoupeni muži i ženy, často celé rodiny. Ruská menšina vykazuje také vysokou ekonomickou aktivitu, a to jak v podnikatelské sféře, tak i v zaměstnaneckém poměru.

V současné době se na našem území podle údajů ČSÚ vyskytuje 27 086 Rusů s trvalým pobytem nebo s pobytem delším než 90 dnů (údaje k 31. 12. 2008).

2.4.6 Ukrajinci

Ukrajinská menšina žijící u nás se na našem území začala usídlovat již od přelomu 19. a 20. stol. Zpočátku se jednalo o sezónní dělníky, kteří se usazovali v oblastech Hané (zemědělství), moravsko-slezského pomezí (důlní práce) a rovněž v oblasti Čech, kam směřovali Ukrajinci z Haliče. Mezi těmito emigranty nebyli pouze dělníci, ale i vojáci rakouské armády, vysokoškolští studenti, učitelé apod. Velká většina pochází ze Zakarpatské Ukrajiny, jedné z nejhudších oblastí Ukrajiny, která byla v minulosti součástí ČSR. Proto zde hraje velkou úlohu geografická blízkost, ale i kulturní a jazyková podobnost obou národů.

Příliv této menšiny počátkem 20. stol. mají na svědomí dvě války. První vlna těchto emigrantů přichází ze severovýchodních provincií Rakousko-Uherska mezi lety 1914 – 1916. Tehdejší úřady ubytovaly tyto uprchlíky rovněž na českém a moravském území. Ukrajínští civilní uprchlíci byli v některých případech až několik let ubytováni v náhradních prostorách v Praze i v okolí. V roce 1919 přichází druhá vlna uprchlíků – vojáci a další civilní uprchlíci. K této vlně se přidávají další ukrajínští utečenci z Polska, Německa a Rakouska po roce 1921 – další skupina vojáků a civilní emigrace (pracovníci ukrajinského státního aparátu, příslušníci tvůrčí inteligence, studenti a obyčejní lidé).

Od roku 1918 byly pravidelnější sociálně-migrační pohyby narušeny. Dřívější způsob doplňování rezervoáru pracovních sil na Ostravsku i jinde již byl prakticky nereálný. Tento výpadek na trhu s pracovními silami tak částečně doplnili migranti z mezi-válečné, tradičně chudé a osvětově zanedbávané Podkarpatské Rusi.

Třetí emigrační vlna byla způsobena nacistickou okupací, která na české území nedobrovolně přivlekla další Ukrajince. Souviselo to všeobecně s protislovanským přístupem německé okupační správy a využitím nižších ras na práci pro Německo.

Ukrajinská menšina žijící v ČR se stala jedním z výrazných a složitých subjektů národnostního spektra. Lze se domnívat, že souvisí se složitou politickou, hospodářskou, ale i morální situací na Ukrajině, kde nelze v nejbližší době očekávat zásadní zvrát k lepšímu. Proto i samotní Ukrajinci mají na aktuální dění ve své zemi značně nejednotný názor.

Současné ukrajinské migrace do ČR jsou způsobeny převážně ekonomickými důvody. Někteří Ukrajinci totiž nemají ve své zemi šanci práci vůbec najít nebo za ní nedostávají zapláceno. ČR se tak stává tranzitní zemí pro ukrajinskou migraci směřující dále do západní Evropy (Německo, Španělsko) nebo do Kanady či Izraele.

Mezi Ukrajinci, kteří se usadili v ČR, převažují mladí muži, ženatí a s dětmi. Až 70 % z nich má ukončeno středoškolské vzdělání, rovněž mezi nimi najdeme také vysoce kvalifikované lidi – učitele, lékaře, hudebníky, kteří se doma neměli možnost uplatnit. I přes stupeň dosaženého vzdělání u nás našli zaměstnání převážně ve stavebnictví a komunálních službách. Ženy jsou zaměstnané jako šičky, švadleny, uklízečky i v zemědělství.

Ukrajinci často pracují 8 až 12 hodin denně i o sobotách a o nedělích, přičemž za svou práci dostanou zlomek mzdy. Pro zaměstnavatele je tedy výhodnější zaměstnat

cizince, protože i legálně zaměstnaný cizinec je „levnější“ než Čech. V případě ilegálního zaměstnání je toto srovnání dokonce bezpředmětné. Bohužel se v současné době stávají terčem „zaměstnavatelů-podvodníků“, kteří je sice zaměstnávají, ale za odvedenou práci jim již nezaplatí.

V současné době se na našem území podle údajů ČSÚ vyskytuje 131 921 Ukrajinců s trvalým pobytem nebo s pobytem delším než 90 dnů (údaje k 31. 12. 2008).

2.4.7 Slováci

Slovenská menšina v ČR je jedna z nejpočetnějších menšin žijících na našem území. Při posledním sčítání obyvatel v r. 2001 jich v Česku žilo přes 193 tisíc. V současné době se na našem území podle údajů ČSÚ vyskytuje 76 034 Slováků s trvalým pobytem nebo s pobytem delším než 90 dnů (údaje k 31. 12. 2008). Hlavním migračním důvodem pro Slováky do ČR bývá hledání práce, ale nemusí to platit všeobecně.

Jako první migrační vlna Slováků přišla na české území v souvislosti s osídlováním česko-německého pohraničí v letech 1945 – 1947, jak jsem již uvedl v kapitole 2.1. Na tuto migrační vlnu navazuje bezprostředně druhá, který již neměla tak vyhraněné příčiny, byla méně živelná a probíhala do roku 1950.

Po ní následuje třetí vlna – tzv. průmyslová migrace – způsobená „socialistickou industrializací“. Určitou úlohu při této migraci hrály i migrační impulsy ze samotného Slovenska, neboť měl odchod pracovníků do Čech snížit počet obyvatel v přelidněných slovenských vesnicích a samotná pracovní migrace Slováků ze západního Slovenska měla přispět k jeho industrializaci. Proto mezi slovenskými migranty byla spousta pracovníků, kteří přicházeli do českých podniků na zaškolení, na získání kvalifikace a potřebných pracovních návyků a po zaškolení se vraceli zpět domů, aby na Slovensku společně s českými odborníky rozběhli výrobu v slovenských průmyslných podnicích. Hlavní migrační proudy směřovaly nejdříve na Ostravsko a do severočeské uhelné oblasti, ale později i do jiných oblastí. Druhou skupinu tvoří migrace probíhající na moravsko-slovenském pomezí a mezi Ostravskem a severozápadním Slovenskem. A konečně třetí skupinu zahrnují permanentní migranti, kteří do českých zemí dojíždějí za prací. Jejich počet v období 50. a 60. let se pohyboval v desetitisících osob – především z Kysuce, Oravy, apod.

V 90. letech dochází ke změně ve skladbě emigrantů ze Slovenska. Jestliže v poválečném období převládali mezi slovenskými migranty nekvalifikovaní dělníci, od 90. let začíná převažovat migrace kvalifikované síly a inteligence. V souvislosti s migrací Slováků na západ a převážně do ČR, lze toto stěhování označit za tzv. „brain drain“ (z angličtiny „odtok mozků“), který se začíná projevovat zejména ve zdravotnictví a vědě.

Slovenská menšina je geograficky rozptýlena po celém území ČR. Největší počty této menšiny jsou i přesto stejně jako jiných komunit soustředěny v Praze a v Brně, ale i v Ostravě. Slováci mají oproti jiným menšinám speciální postavení, neboť se neustále bere v potaz, že byli v nedávné minulosti součástí ČSR.

Statisticky významnou skupinu Slováků pobývajících na našem území tvoří studenti. Slovenští studenti mají na našich školách vytvořeny stejné podmínky pro studium jako naši studenti. Slovenským studentům je dokonce umožněno vzdělání v jejichrodném jazyce. Zájem po přiznání těchto výhod v roce 1999 vedl k prudkému nárůstu slovenských studentů v českých školách (během pěti let vzrostl o cca 5 500 osob).

Slováci zauímají podobné pracovní pozice jako Češi. Jedná se tedy o stálá zaměstnání. Slováci jsou zaměstnání ve stavebnictví, v průmyslu a také ve službách (v oblastech více vzdálených od hranic se Slovenskem), v důlních a hutních provozech, v zemědělství a lesnictví (v příhraničních okresech). Slováci, kteří pracují ve větších vzdálenostech, využívají ubytovací možnosti a ostatní za prací dojíždějí.

2.4.8 Vietnamci

V současné době se na našem území podle údajů ČSÚ vyskytuje 60 255 Vietnamců s trvalým pobytem nebo s pobytem delším než 90 dnů (údaje k 31. 12. 2008). Pokud ovšem vezmu v potaz nelegální imigranty, dostanu se k číslu podstatně vyššímu.

Vietnamská komunita není v současné době státem uznávanou menšinou a nemá ani významnou politickou reprezentaci. Tuto komunitu charakterizuje uzavřenost, samostatnost a izolace bez výrazné potřeby integrovat se do života české společnosti. Specifikem vietnamské komunity je rovněž život v určitém provizoriu, jelikož většina vietnamských imigrantů přišla do ČR s plánem vrátit se po určité době zpět do vlasti. Právě tento postoj má zásadní vliv na motivaci této komunity učit se česky a splynout s majo-

ritní skupinou obyvatelstva. V současné době lze v tomto problému sledovat určitý pokrok. Dochází k němu především již díky nové generaci zde narozených Vietnamců.

Hlavou vietnamské komunity bývají nejčastěji majitelé velkoobchodů, kteří poskytují pronájmy menším prodejcům. Největší a nejznámější velkoobchodnice jsou velkoobchod Sapa v Praze Libuši a HKH v Malešicích, další větší jsou v Brně, Chebu a Ostravě.

Migrace z Vietnamu probíhaly v několika fázích, jak o nich již hovořím v kapitole 2.1. První vlna probíhala v padesátých letech v důsledku války probíhající ve Vietnamu. V této době se jednalo především o vietnamské děti. Ve druhé migrační vlně v 70. letech do ČSR přišla skupina dělníků, učňů, studentů a stážístů. Ve třetí přistěhvalecké vlně od druhé poloviny 80. let pak docházelo k oboustrannému využívání vietnamských imigrantů v neatraktivních oborech pro místní občany a pozicích, jako je pásová výroba v továrnách nebo pomocné práce.

Po roce 1989 dochází k dalšímu přílivu Vietnamců do naší republiky. V této fázi přišly především zbylé části rodin zde již usazených Vietnamců. Po roce 1993 přicházejí do ČR Vietnamci z Německa, kterým v Německu vypršelo povolení k pobytu. K Vietnamcům v ČSR se také připojili jejich krajané z Maďarska a Polska a po rozdělení ČSR rovněž Vietnamská komunita ze Slovenska. Mezi těmito cizinci je zastoupena i nelegální migrace z Vietnamu.

Vietnamci, kteří přicházející do ČR v poslední době, využívají k vyřízení víza neoficiální zprostředkovatele. Často tak musí uhradit neúměrné poplatky za služby, které lze chápat i jako dlužní otroctví.

Vietnamská komunita je u nás rozdělena na několik skupin, přičemž nejvýraznější je dělení vzniklé v návaznosti na dobu příchodu do ČR: komunity tzv. starousedlíků, a dále společenství porevolučních Vietnamců, nově přichozích v devadesátých letech, a na ně dále navázala po roce 2000 tzv. "čerstvá vlna" migrantů po roce 2000.

Do České republiky míří v naprosté většině imigranti pocházející především z venkova a větších měst bývalého severního Vietnamu. Konkrétně se jedná o provincie Nghe An a Ha Tinh, dále Hung Yen, Hai Duong a pak delty Rudé řeky.

Emigrační důvody Vietnamců jsou především ekonomické. Formulují je do těchto tří zásad: „uživit na dobré úrovni rodinu, finančně zabezpečit děti a postarat se o rodiče, kteří zůstali ve Vietnamu“.⁴

Vietnamská komunita si vytváří vlastní soběstačný servis. Jde hlavně o zprostředkování styku ostatních Vietnamců s majoritou pomocí tlumočnicků, spolupráci s úřady ČR, zajištění zdravotní péče, právní služby apod.

Vietnamci v současné ČR nacházejí uplatnění v našich továrnách v dělnických profesích. Konkrétně jsou Vietnamci zaměstnáni v oborech věnujících se výrobě elektroniky, porcelánu, v potravinářském průmyslu, automobilovém průmyslu, tabákovém průmyslu. Jsou mezi nimi i podnikatelé, kteří ve velkoobchodních prodávajících dovozené levné textilní, obuvnické a elektronické zboží a také ve velkém množství provozují večerky, potraviny, prodávají zeleninu a ovoce a dále tabák a lihoviny.

Mnoho Vietnamců v ČR žije v relativně náročných poměrech, podobně jako Ukrajinci – dlouhá denní pracovní doba a častá práce o víkendech. V komunitě není výjimkou ani lichva nebo vykořisťování. Vietnamci jsou zaměstnáváni také v nelegálních výrobnách např. na tabákové výrobky, v šicích dílnách či výrobnách alkoholu. Není výjimkou jejich využití pro práci v bohatších vietnamských domácnostech v ČR za neuspokojivých podmínek.

Tuto skupinu cizinců postihuje nejvíce ekonomická kriminalita. Především se jedná o daňové úniky, padělání značek, pašování, ale rozšiřuje se i obchod s drogami. Vietnamské menšině se nevyhýbá ani organizovaný zločin a různé typy gangů.

2.4.9 Poláci

Poláci se jako menšina na našem území objevují až po rozpadu Rakousko-Uherské monarchie. Rozdělením území zůstali někteří obyvatelé polského původu na české straně, proto je nejvýraznější zastoupení této komunity v oblasti severní hranice ČR (území historického Těšínského Slezska). Zejména se jedná o okresy Karviná a Frýdek-Místek, na území české části historického Těšínska. Obcí s nejvyšším procentuálním podílem Poláků na obyvatelstvu je v České republice Hrádek (téměř 43 %).

⁴ **Zdroj:** Brouček, St. *Historie imigrace z Vietnamu do českých zemí*. [online]. [cit. 2005-05-31]. URL originálu: <<http://www.klubhanoi.cz/view.php?cisloclanku=2005040901>>

Druhou skupinou jsou Poláci, kteří přišli do ČR za prací. Jedná se o cca 30 % z celkového počtu polské menšiny. Tito Poláci jsou rozmístěni po celé republice, zejména se vyskytují ve velkých městech (v Praze a Brně) a pak také ve středních a východních Čechách. V tomto případě se jedná o komunitu vzniklou většinou až během 20. století cestou přirozené migrace.

V současné době se na našem území podle údajů ČSÚ vyskytuje 21 710 Poláků s trvalým pobytem nebo s pobytem delším než 90 dnů (údaje k 31. 12. 2008). Asi 80 % z nich žije na území Těšínského Slezska, větší počet také v Praze.

Polská národnostní menšina má síť škol s polským vyučovacím jazykem v okresech Karviná a Frýdek-Místek. Školy s polským vyučovacím jazykem celkem navštěvuje téměř 4 000 žáků.

„Obě skupiny však musí čelit přirozené asimilaci, zejména v důsledku smíšených manželství, výjimečnému používání polštiny na veřejnosti a někdy rovněž v důsledku snahy o únik z určité jazykové schizofrenie, která je vlastní zřejmě každé národnostní menšině, jejíž kulturní hodnoty a jazyk se liší od kulturních hodnot a jazyka převážné části obyvatel na území daného státu.

Postupný úbytek osob hlásících se k polské národnostní menšině je zapříčiněn rovněž vlivem médií, která na jedné straně jsou ochotna polské menšině poskytnout jejich týdně 5minutovku v rámci pořadu Report vysílaného Českou televizí, na straně druhé píší o zvycích Čechů jako o zvycích všech obyvatel se státní příslušností ČR, aniž by zohlednila existenci menšin s jinými kulturními vzory. Právě národnostní menšiny jsou leckdy prezentovány pouze jako folklórní zpestření úzké částí společnosti. Vzhledem k nepatrnému zlomku osob hlásících se k polské národnosti to lze akceptovat, nikoli však s ohledem na postavení, které polské národnostní menšině zaručuje Listina základních práv a svobod.

Na otázku, zdali je polská národnostní menšina diskriminována, je třeba obecně odpovědět záporně. Tyto osoby totiž mohou svobodně používat svůj jazyk, nyní již nově podle správního řádu i na úřadech. Dále je zde široká síť polských organizací, které pravidelně a úspěšně žádají o finanční podporu svých polských aktivit. Polské menšinové školství stojí díky podpoře českého státu na poměrně vysoké úrovni, není již závislé pouze na počtech žáků ve třídách a jednotlivých školách. Polská menšina má svoje tiskoviny, divadlo, 15minutovku v rozhlasovém a 5minutovku v televizním vysílání.

A to vše je (částečně) hrazeno ze státního, krajského či obecního rozpočtu. Polští politici z politického hnutí *Wspólnota* reprezentují zájmy polské menšiny na úrovni obecní politiky, někdy je na kandidátní listině větších politických stran zvolen některý z polských politiků do krajského zastupitelstva, Poslanecké sněmovny či senátu.⁵

O podpoře polské národnostní menšiny v České republice pojednává Smlouva mezi Českou a Slovenskou Federativní Republikou a Polskou republikou o dobrém sousedství, solidaritě a přátelské spolupráci a rovněž Dohoda mezi vládou České a Slovenské Federativní Republiky a vládou Polské republiky o kulturní a vědecké spolupráci. Na předchozí smlouvu a dohodu navázala nová Dohoda mezi vládou České republiky a vládou Polské republiky o spolupráci v oblasti kultury, školství a vědy.⁶

⁵ Robert Kufa, *Diplomová práce: Postavení polské národnostní menšiny v právním řádu ČR*, s. 87, Brno: Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Katedra ústavního práva a politologie, 2006.

⁶ Sbírka mezinárodních smluv ze dne 22. dubna 2009. *Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 26/2009 Sb.m.s. 26. o sjednání Dohody mezi vládou České republiky a vládou Polské republiky o spolupráci v oblasti kultury, školství a vědy.*

2.4.10 Němci

Za německou menšinu lze považovat především potomky bývalých sudetských Němců, kteří nebyli po skončení 2. svět. války vysídleni. Německá menšina v ČR je velmi slabá, zároveň je rozptýlená po celém pohraničí, přičemž v žádném z bývalých okresů nepřesahuje 10 %.

Největší počet příslušníků německé menšiny připadá na Ústecký kraj a naopak největší procento Němců na celkové populaci je v Kraji Karlovarském (cca 3 %), v okrese Sokolov (4,5 %), což je také největší procento německé populace v okrese na území ČR. Mezi obce s největším zastoupením německé menšiny patří Měděnec v okrese Chomutov, kde se čtvrtina obyvatel hlásí k německé národnosti a pak Tatrovice (okres Sokolov), Horská Kvilda (okres Klatovy) a Kryštofovy Hamry (okres Chomutov), ve kterých se k německé národnosti hlásí pětina obyvatel. Je nutné konstatovat, že se jedná o sídla s méně než 200 obyvateli.

Poslední dobou se v ČR také stále zvyšuje počet státních příslušníků SRN (zejména po vstupu ČR do EU). Tito migranti přijíždí do ČR většinou z pracovních důvodů (nejčastěji do Prahy). Na konci roku 2008 se na našem území podle údajů ČSÚ vyskytovalo 17 496 Němců s trvalým pobytem nebo s pobytem delším než 90 dnů (údaje k 31. 12. 2008). Ke konci roku 2007 žilo na území ČR nejvíce Němců v Ústeckém kraji (4 805), následovaným Prahou (2 437) a Plzeňským krajem (2 219). Ústecký a Karlovarský kraj jsou kraji, kde je největší procento Němců (0,58 %) a následuje je Plzeňský kraj (0,4 %).

Ochrana práv a podpora německé menšiny je explicitně obsažena ve smlouvě⁷ se SRN z roku 1992. Ta se zabývá ochranou a podporou příslušníků národnostních menšin a mj. garantuje podporu uchování, rozvoj kultury a tradic menšiny smluvních stran. Specifický význam má Česko-německá deklarace o vzájemných vztazích a jejich

⁷ Sbírka zákonů České a Slovenské Federativní republiky ze dne 13. listopadu 1992. Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 521/1992 Sb., o podepsání Smlouvy mezi Českou a Slovenskou Federativní Republikou a Spolkovou republikou Německo o dobrém sousedství a přátelské spolupráci.

budoucím rozvoji, kde z článku V Deklarace⁸ vyplývají přímo závazky podpory příslušníků německé menšiny v ČR a osob českého původu v SRN.

2.4.11 Romové

Nejproblematictější menšinou v ČR jsou Romové. Větší migrační vlna Romů do českých zemí probíhala po roce 1945 v souvislosti s osídlováním vylidněného pohraničí. Jednalo se především o slovenské Romy, kteří přicházeli z nejhudších míst Slovenska. Odhaduje se, že počátkem roku 1947 bylo v českých zemích na 17 000 Romů, což byl třicetinasobek počtu oproti létu 1945 a řada z nich osídlila právě pohraniční oblast, jak uvádím v kapitole 2.1. K této menšině se při sčítání lidu v roce 2001 přihlásilo pouze 11 476 lidí, ale reálnější odhady hovoří o počtu 150 000 - 300 000 lidí.

Romská menšina v ČR žije na samém okraji společnosti. Jejich životní úroveň je velmi nízká. U této skupiny je každoročně vykazováno i vysoké procento nezaměstnanosti. Zaměstnanost sociálně vyloučených Romů představuje dvě třetiny zaměstnanosti celkové populace v České republice a u žen je toto číslo ještě vyšší. Průměrná mzda zaměstnaných Romů nepřesahuje 42 procent průměrné mzdy v ekonomice

Tíživá je rovněž bytová situace. Laxně přistupují také k dodržování zákonů a obecně přijímaných norem. Problémem této menšiny je i nepříznivý zdravotní stav. Romové se stratifikují do různých subetnicit, kterým chybí historické a teritoriální zakotvení.

Problematická je rovněž otázka vzdělanosti. Tato komunita se vyznačuje degradovaným stupněm vzdělání a kvalifikace a je závislá na sociálních podporách, na které stát vynakládá nemalé prostředky. Experti Světové banky a CERGE-E se pokusili odhalit spodní hranici finančních a ekonomických nákladů sociální exkluze Romů a uvádějí, že díky ní dosáhla v roce 2008 ztráta v oblasti produktivity výše 9,7 mld. Kč (365 mil. €)⁹.

⁸ Ministerstvo zahraničních věcí. *Česko-německá deklarace o vzájemných vztazích a jejich budoucím rozvoji.*

⁹ Bodewing Christian a Hromádková Eva. *Sociální exkluze Romů – ekonomická ztráta České republiky.* Praha, 2008.

Právě stupeň dosaženého vzdělání tuto skupinu znevýhodňuje v možnosti uplatnění na trhu práce oproti ostatním uchazečům. Otazníky visí nad chybějící funkční anti-diskriminační legislativou a dostupností vhodných vzdělávacích aktivit a rekvalifikačních kurzů, které by alespoň částečně mohly nezaměstnanost romského etnika řešit. Dalším ze znevýhodňujících faktorů je věk uchazečů o zaměstnání. Ten je buď příliš nízký (hned po ukončení základního vzdělání) a nebo je věk naopak příliš vysoký, kdy se projevuje obecně neochota zaměstnavatelů zaměstnávat starší věkové kategorie. Samostatnou skupinu tvoří Romky po mateřské dovolené, které si kladou specifické požadavky na pracovní dobu, což je problematické u této vzdělanostní kategorie vůbec zabezpečit.

A konečně nízká motivace k účasti na trhu práce, která vyplývá z opakovaných neúspěchů a z odmítavých postojů zaměstnavatelů. A když snaha získat legální zaměstnání přece jen existuje, je často demotivována strachem exekuce příjmu z důvodu vysoké míry zadluženosti. Proto se často Romové uchylují k práci nelegální, aby alespoň částečně zabezpečili rozpočet rodiny.

Z těchto důvodů se vůči nim majoritní skupina obyvatelstva uzavírá a chová se k nim xenofobně až rasisticky. Romové se rovněž stali terčem násilných útoků pravicových extremistů.

Od roku 1997 se ČR vypořádává s problémem masové emigrace Romů do Kanady a zemí západní Evropy. Kanada tomuto přílivu musela v uplynulých letech učinit přítrž.

2.4.12 Židé

V ČR má svoji tradici holocaustem výrazně poznamenaná židovská menšina. Jejich počet značně poklesl z důvodu nacistické okupace a následné poválečné emigrace do Izraele. V roce 2001 se k židovskému náboženství přihlásilo 1 527 obyvatel, ale odhady uvádějí cca 3 500 Židů. Ke konci roku 2008 se na našem území podle údajů ČSÚ vyskytovalo 762 Židů s trvalým pobytem nebo s pobytem delším než 90 dnů.

2.5 Česká emigrace v zahraničí

Českou emigraci můžeme podle příčin rozdělit do tří skupin: na náboženskou, sociální a politickou. Nejstarší ze tří uvedených je emigrace náboženská, která má své kořeny ve středověku. Emigrace ze sociálních důvodů, která směřovala do USA a později do zemí Jižní Ameriky, se odehrávala ve druhé polovině 19. století. Oběma skupinám se nebudu ve své práci podrobněji věnovat, neboť se bezprostředně popisovaného období nedotýkají.

Třetí skupina emigrantů odchází z našeho území po roce 1848 – pronásledování revolucionářů (1. vlna). K této skupině se přidávají později političtí odpůrci Hitlera (2. vlna) a po skončení druhé světové války sporadičtí emigranti.

Třetí vlnu politických emigrantů přinesl únor 1948. Jak uvádím v kapitole 2.1, ČSR opustilo během prvních dvou let cca 100 tisíc politických odpůrců. Pozdější odchod byl již velmi obtížný a dodnes se ho nepodařilo dostatečně statisticky ani demograficky zmapovat či zhodnotit. Emigrace „osmačtyřicátníků“ směřovala především do států západní Evropy, USA, Kanady, méně už do Austrálie či Nového Zélandu.

Po r. 1968 odchází 4. vlna politické emigrace. Odhady uvádějí, že Československo až do roku 1989 opustilo cca 250 tis. osob. Tito odpůrci režimu emigrovali přibližně do stejných zemí jako „osmačtyřicátníci“, ale k těmto zemím přibyla Jižní Afrika a v menší míře i některé jihoamerické státy (např. Venezuela). V některých případech představovali Češi a Slováci hlavní imigrační skupinu v dané zemi – např. v Kanadě, kam jen v r. 1969 imigrovalo 19 tisíc Čechů a Slováků, nebo ve Švýcarsku, kde se 14,5 tis. československých exulantů stalo třetí nejsilnější skupinou švýcarských imigrantů po roce 1945, hned po Tibetanech a Maďarech.

Sociální a profesní struktura osmačtyřicátníků a osmašedesátníků se lišila od předchozích emigračních vln především větším podílem intelektuálů a politicky významných osobností, kterým doma hrozilo vězení, pronásledování apod. Rovněž se u těchto emigrantů lišil mechanismus odchodu. Většina těchto lidí prošla uprchlickými tábory v sousedním Německu a Rakousku a odkud poté odjízďeli do cílových zemí.

Migrace odehrávající se v devadesátých letech až do současnosti není podrobně zmapována. Lze ale konstatovat, že odcházejí většinou lidé z účelů ekonomických,

tj. dočasná migrace za pracovním uplatněním v ekonomicky vyspělejších zemích. Najdeme mezi nimi i skupinu emigrantů, kteří se v této zemi usadí natrvalo.

Novým trendem je rovněž práce Čechů v nadnárodních společnostech a střídání destinací. Oblíbeným místem vystěhovalců pro ekologicky a technicky orientované absolventy našich vysokých škol se stává Nový Zéland, ale nelze zapomenout rovněž na Austrálii. Oblíbenou zemí novodobé ekonomické emigrace jsou také Spojené státy. Z evropských zemí u Čechů jednoznačně dominují Velká Británie a Irsko. Je to z důvodu, že tyto země neomezují z nových členských zemí příliv pracovní síly.

2.5.1 Krajané v Kanadě

Největší příliv česko-slovenských imigrantů do Kanady nastal po roce 1920. Bylo to z důvodů velmi liberální imigrační politiky. Do Kanady emigrovaly za pracovními účely celé rodiny. Údaje o počtu přistěhovaných Čechoslováků z roku 1931 uvádějí více než 30 tis. lidí.

Emigrační vlnu z důvodu zaměstnání střídají političtí exulanti. Jejich první vlna souvisela s následkem německé okupace. Druhá vlna politických emigrantů souvisela opět s rokem 1948. Uvádí se, že do Kanady přišlo až 300 tisíc většinou politických emigrantů.

Největší nárůst v počtu nových imigrantů přišel ve velké emigrační vlně z roku 1968. Většina z těchto přistěhovalců se snažila o rychlou integraci v kanadské společnosti, ale zájem sdružovat se v krajinských spolcích již nebyl tak intenzivní.

Kanadské údaje uvádějí počet 55 530 občanů české nebo slovenské národnosti a 18 320 osob národnosti československé.

2.5.2 Krajané v USA

Přistěhovalectví z ČSR bylo na počátku 20. století omezeno přísnou kvótou. Do zahraničí tak odcházeli především obyvatelé ze Slovenska a Podkarpatské Rusi. Teprve v době nacistické okupace většiny Evropy našli v USA útočiště političtí emi-

granti z celého „starého kontinentu“. Češi do USA směřovali rovněž v období po roce 1948. Údaje hovoří přibližně o 150 000 osobách.

Ve Spojených státech se k českému původu hlásí 1,3 mil. osob a k československému původu přes 300 000 osob. Tím se USA řadí na první místo jako země s největší českou komunitou v zahraničí.

Česká menšina v USA se řadí na 25. místo v pořadí menšin podle počtu. Největší komunity jsou soustředěny ve velkých městských aglomeracích – Chicago, New York, Los Angeles, Washington, dvojměstí St. Paul / Minneapolis, dále pak ve státech Texas, Illinois, Kalifornie, Wisconsin, Minnesota a Nebraska, kde se vyskytuje i větší počet (původně ryze) českých farmářských komunit. V Nebrasce tvoří osoby českého původu nejpočetnější etnickou komunitu ve vztahu k celkové populaci státu (6,2 %).

2.5.3 Krajané v Argentině a v Brazílii

Statistiky uvádějí, že se v letech 1922 – 1937 vystěhovalo do Argentiny 28 tis. a do Brazílie 1,5 tis. Čechů a Slováků. Nejvýznamnější však byla česká a slovenská emigrace ve dvacátých letech následovaná poválečnou vlnou (1945) a emigrací po únoru (1948). Počty migrantů kolísaly v důsledku reemigrace (1946 – 1947) a přesouváním do USA, Kanady a také jižní Afriky a Austrálie a naopak.

Významná česko-slovenská komunita vznikla v Buenos Aires, kde naši krajané našli práci na jatkách a v gigantických továrnách na masové konzervy. Mnozí zase buďtovali po celé zemi asfaltové silnice. Dalšími provinciemi, kde Češi a Slováci zakotvili, jsou Cordoba, Mendoza, Tucuman, Rosario a Patagonie. V mnohých místech s větší koncentrací krajanů vznikaly kulturní domy a krajanské spolky.

Podle odhadu zastupitelských úřadů ČR žijí v Brazílii cca 3 tis. krajanů a v Argentině 30 tis. krajanů.

2.5.4 Krajané v Chile

České vystěhovalectví do Chile nebylo ve srovnání s Brazílií nebo s Argentinou nikdy zvlášť intenzivní. Bylo to především kvůli geografické odlehlosti země z evropského hlediska na „odvráceném“ tichomořském pobřeží a za hřebenem vysokých And.

V Chile lze naopak najít emigranty z Čech a Moravy, ale německé národnosti. Do této země přišli během druhé poloviny 19. století jako součást velké a organizované německé kolonizace. Druhou početnou skupinu tvoří emigranti z ČSR, ale židovské národnosti, kteří zde našli útočiště před Hitlerem. Mezi nimi právě najdeme i zakladatele Baťovy továrny v Chile. Je tu rovněž částečně zastoupena politická emigrace. Konkrétně jde o „osmačtyřicátníky“, ale „osmašedesátníky“ zde téměř nenajdeme.

Odhaduje se, že v Chile žije cca 2 tis. osob z území dnešní České a Slovenské republiky.

2.5.5 Krajané v Uruguayi

V republice Uruguay žije nanejvýš 100 českých krajanů. Největší počet je soustředěn v hlavním městě Montevideu. Jedná se především o politické emigranty z období po roce 1948 a výjimečně i po roce 1968. Mezi sebou komunikují česky. Mezi těmito krajany je zájem o zdokonalování se v českém jazyce pomocí učebnic, které jim poskytuje Ministerstvo zahraničních věcí ČR.

2.5.6 Krajané v Austrálii

Jako pátá nejsilnější na světě bývá uváděna česká a československá krajanská komunita v Austrálii.¹⁰ Údaje o přesném počtu krajanů se různí, australské ministerstvo pro etnické záležitosti uvádělo v r. 1991 počet 18 000 Čechů a Slováků (národnostně

¹⁰ Za vůbec nejsilnější je považována krajanská komunita v USA, následují krajané žijící na Slovensku, na třetím místě je počet Čechů v Kanadě a na čtvrté pozici se umístila česká komunita žijící v Chorvatsku.

nerozlišeno), dle odhadu zastupitelského úřadu v Canbeře byl stav vyšší a pohyboval se kolem 30 000 osob obou národností. S těmito počty se shodují také údaje České tiskové kanceláře (dále jen ČTK) z r. 1994 pro Austrálii a Oceánii uvádějí počet 15 000 Čechů a 16 000 Slováků.

První vlna českých emigrantů (4 167 osob) dorazila do Austrálie v roce 1949. O rok později (1950) přijelo z tehdejšího Československa dalších 5 020 emigrantů. Téměř všichni emigranti před odjezdem z Evropy podepsali pracovní smlouvu, podle níž se zavázali přijmout jakoukoli práci v jakémkoliv místě Austrálie. Nezřídka tak nastávaly případy, že i akademicky vzdělaní lidé pracovali po dva roky manuálně – převážně v zemědělství. Po skončení kontraktu ovšem neměli tito emigranti zdaleka vyhráno. Místní profesní komory totiž odmítaly uznat jejich vzdělání, takže zejména lékaři, právníci apod. měli velké problémy s uplatněním. Z tohoto důvodu řada vysokoškolsky vzdělaných emigrantů reemigrovala do USA či Kanady.

Do Austrálie emigrovali rovněž „osmašedesátníci“. První skupina těchto politických emigrantů představovala 173 osob a přistála v Sydney 14. září 1968. Ústřední výbor krajanské Československé asociace v Austrálii a na Novém Zélandu těmto exulantům poskytl veškerou pomoc, aby se předešlo podobným problémům jako v roce 1949. Nyní se podařilo dosáhnout i nostrifikace československého vzdělání australskými univerzitami.

2.5.7 Krajané na Novém Zélandu

Podle oficiálního novozélandského sčítání lidu z roku 2001 má česká krajanská komunita na Novém Zélandu 969 osob. Česká komunita je především soustředěna v okolí dvou největších měst Severního ostrova, Wellingtonu a Aucklandu.

Větší příliv krajanů do této země souvisel s politickou emigrací po r. 1948 a 1968. V současné době na Nový Zéland směřují především mladí a vesměs vysoce kvalifikovaní absolventi českých škol. V Novém Zélandu spatřují tito emigranti zejména ekologicky nedotčenou zemi.

2.5.8 Krajané v Izraeli

První imigranti z ČSR přišli na území dnešního Izraele ve 30. letech 20. stol. Jejich počet začal narůstat v souvislosti s nacistickou okupací. Největší vlna exulantů z bývalé ČSR přišla do Izraele po roce 1948, tj. po vzniku samostatného Izraele.

V současné době žije v Izraeli asi 3 tis. občanů českého původu.

2.5.9 Krajané ve Velké Británii

První vlna politické emigrace přichází do Británie mezi lety 1938 – 1939. Tito krajané působili především v hospodářském životě. Mezi nejznámější z nich patřila Lady Abrahams, spolujitelka salónu Aquascutum, Sir Alex Alexander, bankéř a podnikatel, Ota Adler, bankéř a podnikatel, a Ladislav Rice, podnikatel. Bezprostředně po této vlně přicházejí do Británie především bývalí příslušníci československých ozbrojených sil (jak příslušníci československého letectva, tak i pozemních jednotek), aby zde vytvořili ozbrojené oddíly a pomohli při osvobození své vlasti. Většina z nich se vrátila po skončení války zpět do vlasti.

Další političtí imigranti dorazili do Británie po r. 1948 a 1968. Právě ti tvoří největší část naší krajané komunity. Tyto osoby jsou činné jak v hospodářské oblasti (drobní a střední podnikatelé), tak i v oblasti tzv. svobodných povolání (kultura, tisk apod.). Nejvyššího uznání se dočkal stavební podnikatel Sir Frank Lampl, který byl povýšen do šlechtického stavu. Mezi další významná jména patří rovněž někteří příslušníci české šlechty – hrabě Černín, kněžna Rohanová, hrabě Kinský, Sidonie Nádherná apod.

Místem největšího krajané soustředění se stala oblast Velkého Londýna, kde žije přibližně polovina z celkového počtu našich krajanů ve Spojeném království. Dále jsou to pak oblasti kolem Manchesteru a jižního Skotska, kde se trvale usídlilo cca 300 osob. V dalších lokalitách žijí krajané roztroušeni.

Příčina malého počtu krajanů v Británii je způsobena legislativou, kterou Británie vůči emigrantům uplatňovala. Do Spojeného království se bylo možné přistěhovat pouze z několika příčin:

- (1) poskytnutí azylu osobám, kterým v domovské zemi hrozila politická nebo rasová perzekuce
- (2) uzavření sňatku
- (3) z ekonomických: pro tyto emigranty byla v období před 2. svět. válkou ale předepsána poměrně vysoká kauce

Sociální složení krajanů až na výjimky neobsahuje průmyslové a zemědělské dělníky, řemeslníky a drobné živnostníky.

Odhad počtu osob českého původu ve Velké Británii se pohybuje kolem 40 000.

2.5.10 Krajané v Irsku

V Irsku žije několik desítek českých krajanů. Jedná o bývalé Čechy, kteří přišli do Irska většinou za prací. Lze je rozdělit do tří skupin:

- dělníci a ostatní pracovníci, kteří v období mezi světovými válkami přišli do Irska budovat cukrovary (usazení hlavně v oblasti Corku na jihovýchodním pobřeží)
- skláři, kteří zakládali tradiční sklárny v oblasti Waterfordu
- ženy, které se provdaly za irské občany

Irsko je také zemí, která se stala atraktivní i pro novou generaci českých přistěhovalců. Jedná se zejména o dočasné migranty, kteří do Irska přicházejí z ekonomických důvodů (zpravidla na 2 roky). Pracovní uplatnění nacházejí při výrobě softwaru a hardwaru, ale i v dalších moderních výrobních odvětvích.

2.5.11 Spolková republika Německo

Z pohledu ČR není Německo klasickou vystěhovaleckou zemí. I přes tuto skutečnost Německo přijalo během let 1948 – 1989 cca 50 000 emigrantů z býv. ČSR. Velká část těchto emigrantů se velice rychle a úspěšně integrovala a asimilovala.

Tradičně největší koncentraci Čechů najdeme v Bavorsku (Mnichov a okolí), kde podle odhadu žije 30 tis. osob. Tento region exulanti nevolili náhodně. Nacházejí zde především kulturní zázemí, pracovní příležitosti a stejnou či velmi podobnou men-

talitu. Svoji roli hraje i geografická blízkost ČR, s čímž souvisí mj. možnost TV a rozhlasového příjmu.

2.5.12 Krajané v Polsku

V Polsku se nacházejí potomci českých protestantů, kteří museli opustit svoji vlast v období pobělohorském. Soustředěnější krajanská komunita (asi 500 osob) se nachází v městečku Zelov (Zelów) poblíž Lodže a jeho blízkém okolí. Menší skupinky pak nacházíme v několika obcích ve Slezsku (Dolní Slezsko, Střelínsko – Strzelin, např. v obci Husinec (Gesiniec). Na ostatních místech Polska žijí čeští krajané jen jednotlivě, rozptýleně.

Celkový počet krajanů v Polsku se odhaduje na 2500 - 3000.

2.5.13 Krajané ve Švýcarsku

Švýcarsko se stalo emigrační zemí pro československé občany v souvislosti s rokem 1948. Ovšem v té době Švýcarsko vůči imigrantům uplatňovalo nekompromisní imigrační politiku, a tak zde mohli exulanti setrvávat převážně jen za účelem získání kvalifikace, ale nikoliv se usadit natrvalo.

Největší počet krajanů emigroval do Švýcarska po událostech v ČSR v roce 1968 (kolem 15 tis.). Z těchto „osmašedesátníků“ se zde většina usadila natrvalo. Uprchlíci dostali velkorysou pomoc švýcarských institucí, soukromých osob i krajanů.

Švýcarští krajané, obce a instituce poskytli ČR hodnotnou finanční a materiální pomoc také při záplavách v roce 1997 a 2002.

2.5.14 Krajané v Rumunsku

V Rumunsku se s českými krajany setkáme především v oblasti Severního Banátu, tj. poblíž dunajských Železných vrat. Češi do Rumunska odešli v polovině 19. stol. za účelem hledání práce.

Život v této zemi nemají vůbec snadný. Pracují jako zemědělci a přežívají zde v drsných podmínkách. Po celá dvě staletí si uchovali český jazyk a pěstují také českou kulturu.

Vzhledem k tíživé životní situaci v Rumunsku v poslední době volí část těchto krajanů odchod zpět do vlasti, kde nacházejí podstatně jednodušší životní podmínky. Proto v Karpatech postupně zůstávají české vesnice opuštěny.

2.5.15 Ukrajinští a ruští krajané

Současná česká komunita na Ukrajině je pozůstatkem dříve poměrně početného českého osídlení, které souviselo s vystěhovalectvím z českých zemí ve 2. polovině 19. století. Většina z nich žije ve městech. Nejvíce Čechů je soustředěno v Žitomířské oblasti – 1 835 osob.

Na Ukrajině žije v současné době kolem 10 tis. českých krajanů.

Česká emigrace do Ruska byla ve srovnání s českým exilem na území dnešní Ukrajiny výrazně méně početná. Měla také převahu městského osídlení. Zemědělské osídlení se koncentrovalo do oblastí severních svahů Kavkazu a Černého moře.

V Rusku se podle posledního sčítání lidu z roku 2002 přihlásilo k české národnosti cca 3 tis. osob.

3. Schengenský prostor

Česká republika dne 21. prosince 2007, resp. 29. března 2008 (letecká přeprava) vstoupila společně s Estonskem, Litvou, Lotyšskem, Maďarskem, Maltou, Polskem, Slovenskem a Slovinskem do tzv. schengenského prostoru. V praxi to znamenalo odbourání hraničních kontrol a volný pohyb po zemích, které jsou součástí schengenského prostoru. Od tohoto data se pro občany ČR zjednodušila možnost cestování po zemích, které jsou do tohoto projektu zapojeny. Zmizely také nekonečné fronty na (frekventovaných) hraničních přechodech.

Podstatně se zjednodušilo cestování i pro cizince z tzv. třetích zemí¹¹. K pohybu po schengenském prostoru jim stačí pouze jediné, tzv. schengenské, vízum. Odpadá tedy nutnost obstarání si jednotlivých víz do různých zemí.

V souvislosti s tímto členstvím byl umožněn rozvoj cestovního ruchu zejména v pohraničních regionech. Jednodušší jsou i návštěvy rodin, příbuzných a přátel, kteří žijí na druhé straně hranice. (Tato otázka se týkala hlavně Slováků a Čechů po rozpadu společného státu.) Tak je pozitivně ovlivněn rozvoj infrastruktury.

Zůstaly zachovány pouze kontroly na vnějších hranicích, které vycházejí z pravidel nastavených schengenským *acquis*. Policejní složky mají přístup do tzv. Schengenského informačního systému (SIS)¹², aby byla posílena bezpečnost na hranicích. Takto je zajištěno základní právo Evropanů na volný pohyb, což je považováno za symbol sjednocené Evropy.

Zrušení kontrol na vnitřních hranicích s sebou nese i důvěru mezi všemi členskými státy. Automaticky musí být každý ze států připraven na ochranu vnějších hranic a vystavování víz platných v celém schengenském prostoru. Každý z členských států musel zpočátku vynaložit nemalé úsilí na zabezpečení hranice, vydávání víz, ochranu údajů a policejní spolupráci.

Předseda Evropské komise (dále jen EK) José Manuel Barroso řekl: „Počínaje dnešním dnem mohou lidé snadno a bez vnitřních pozemních a námořních hraničních kontrol cestovat mezi 24 zeměmi schengenského prostoru, od Portugalska po Polsko a od Řecka po Finsko. Rád bych poděkoval devíti novým členům schengenského prostoru, portugalskému předsednictví a členským státům EU za vyvinuté úsilí. Společně jsme odstranili hraniční kontroly, které představovaly umělou překážku míru, svobody a jednoty v Evropě a vytvořili jsme podmínky pro zvýšenou bezpečnost.“¹³

Místopředseda EK Franco Frattini, odpovědný za spravedlnost, svobodu a bezpečnost, prohlásil: „Prostor 24 zemí bez vnitřních hranic je jedinečný a historický

¹¹ tzv. třetími zeměmi označujeme země, které nejsou členy EU (viz kapitola 1.1 odst. B).

¹² Schengenský informační systém obsahuje informace o hledaných a pohřešovaných osobách, o osobách, jimž byl odepřen vstup, a o ztracených a odcizených předmětech.

¹³ Portál Evropské komise – EUROPA. *Rozšíření schengenského prostoru: evropský cíl volného pohybu osob se stává skutečností*. [online]. [cit. 2007-12-20]. URL originálu:

<http://ec.europa.eu/ceskarepublika/press/press_releases/071968_cs.htm>

úspěch. Jsem na něj hrdý a je mi velkou ctí podílet se na jeho uskutečnění. Stát se členem schengenského prostoru není jednoduchý úkol. Obrovské uznání patří všem členským státům. Novým členským státům patří uznání za zavedení nejmodernějších bezpečnostních systémů hraniční kontroly. Rozšíření Schengenu je názornou ukázkou závazku EU zjednodušit legální cestování po EU a do ní a zároveň posílit bezpečnost na vnějších hranicích EU a tím zvýšit bezpečnost všech jejích občanů.”¹⁴

4. Možnosti zaměstnání v členských zemích EU

Jako občané Evropské unie můžeme využít volného pohybu pracovníků ve všech zemích EU a máme právo si hledat práci v jiné zemi EU. Místní úřady práce by nám měly poskytnout stejnou pomoc, jako občanům hostitelského členského státu. Svoboda volného pohybu vychází z článku 39 Smlouvy o Evropském společenství, podle něhož máme možnost:

- hledat práci v jiné zemi EU,
- pracovat tam, aniž byste museli žádat o pracovní povolení,
- žít tam po dobu zaměstnání,
- zůstat tam i po skončení pracovního poměru,
- požívat stejná práva jako občané dané země, pokud jde o přístup k zaměstnání, pracovní podmínky a veškeré sociální a daňové výhody, které vám mohou pomoci se v hostitelské zemi integrovat.

Pro státní příslušníky nových členů EU byla ze strany některých „starých“ členů přijata dočasná omezení, která by měla být zrušena do 7 let od vstupu těchto zemí do EU.

¹⁴ Portál Evropské komise – EUROPA. *Rozšíření schengenského prostoru: evropský cíl volného pohybu osob se stává skutečností.* [online]. [cit. 2007-12-20]. URL originálu: <http://ec.europa.eu/ceskarepublika/press/press_releases/071968_cs.htm>

S právem na práci v jiném členském státě je nerozlučně spojeno i právo pobytu. S pobytem v jiném členském státě jsou spojeny i různé formalities, jako registrace na příslušném úřadě nebo nutnost nahlásit svou přítomnost na jejich území.

Další možností je získání trvalého pobytu v hostitelském členském státě, pokud v něm žijeme a pracujeme po nepřetržitou dobu alespoň pěti let. Vnitrostátní orgány mají povinnost na naše požádání vystavit dokument, který trvalý pobyt na jejich území potvrzuje. Práva k trvalému pobytu můžeme pozbýt pouze v případě, že zemi opustíme na dobu delší než dva po sobě jdoucí roky. V některých případech můžeme získat statut trvalého pobytu i dříve (např. důchodový věk).

Se zaměstnáním v jiném členském státě EU je spojeno rovněž právo na zaměstnání za stejných podmínek jako občané tohoto státu. Zaměstnávání cizinců z jiných členských států nemůže být omezeno jejich počtem, procentním podílem, ani nesmí záviset na kritériích, která by mohla být diskriminační ve srovnání s kritérii vztahujícími se k občanům daného státu. Výjimkou jsou pouze jazykové znalosti, u nichž může být požadována určitá úroveň znalosti jazyka, ale pouze za předpokladu, že je to podstatně nutné a nezbytně nutné pro danou práci. Stejně pracovní podmínky musí být ze strany zaměstnavatele dodrženy i v případě mzdy, výpovědi či opětovného přijetí do práce. Rovné zacházení zahrnuje i odbornou přípravu.

Pracovníci z jiné členské země mají také nárok na stejné sociální a daňové výhody jako ostatní občané této konkrétní členské země. Například se jedná o slevu na jízdném v hromadné dopravě pro velké rodiny, přídatky na děti či výplatu životního minima.

4.1 EURES (EUROpean Employment Services)

Češi jako ostatní občané Evropské unie si mají možnost hledat práci nebo přímo pracovat v jiné zemi EU. Pro vyhledávání pracovních příležitostí v EU a Evropském hospodářském prostoru (EHP) je určena služba **EURES (EUROpean Employment Services – Evropské služby zaměstnanosti)**. Službu EURES najdeme ve všech 27 členských zemích EU, rovněž v Norsku, Islandu a Lichtenštejnsku, které jsou součástí (EHP). Do sítě EURES je zapojeno i Švýcarsko. Její součástí se staly i naše úřady práce (dále jen ÚP) po vstupu ČR do EU.

Základním posláním služby EURES je poskytovat služby, užitečné pracovníkům, uchazečům a zájemcům o práci i zaměstnavatelům, tj. všem občanům, kteří mají zájem využívat práva volného pohybu osob. Služby jsou poskytovány dvěma základními cestami:

1. databází zveřejněnou na EURES (<http://ec.europa.eu/eures/>) - evropském portálu pracovní mobility
2. informačními a poradenskými službami nabízenými EURES poradci a kontaktními pracovníky EURES, působícími na ÚP v ČR

V databázi EURES lze nalézt **kompletní pracovní příležitosti všech států EU/EHP**. Rovněž je zde možné umístit svůj profesní životopis, který je pak automaticky přístupný řádům tisíců registrovaných zaměstnavatelů ve všech členských zemích.

Na tomto portálu najde potenciální zájemce o zaměstnání v jiném státě rovněž potřebné informace, které mu umožní základní orientaci ve všech oblastech souvisejících s přesunem do jiné země EU i prací a životem v ní. Z těch nejdůležitějších se jedná především o legislativu, sociální systém, životní podmínky v zemi, užitečné odkazy, daně, pracovní smlouvy, obvyklé způsoby hledání zaměstnání, apod. K těmto účelům slouží **databáze životních a pracovních podmínek v zemích EU/EHP**.

Databáze informací o situaci informuje návštěvníka o nejžádanějších profesích, stejně jako seznam nejhůře uplatnitelných povolání na místním trhu práce, a to až do úrovně jednotlivých regionů členských států.

Na tomto portálu je možné najít opatření z oblasti zaměstnanosti „starých“ členů EU/EHP vůči „nováčkům“, která byla přijata v souvislosti s rozšířením EU.

Uvedený portál pamatuje také na studenty. Je na něm umístěna databáze vzdělávání. Součástí této sekce je odkaz na evropský portál PLOTEUS, disponující databází vzdělávacích příležitostí v Evropě.

4.1.1 Služba EURES v ČR

Jak již bylo naznačeno v předchozí kapitole, je v každém členském státě osobní poskytování služby EURES zajištěno především tzv. EURES poradci. V ČR jsou řízeni EURES manažerem, tj. odborným pracovníkem MPSV, Správy služeb zaměstnanosti.

Tito poradci jsou vyškolení specialisté, kteří by nás měli být schopni informovat o náležitostech souvisejících se zaměstnáním v jiné členské zemi EU/EHP. Půjde-li o informaci, kterou nejsou schopni sami zodpovědět, měli být schopni tuto informace obstarat z jiných institucí, příp. od svých kolegů - EURES poradců z ostatních států. Součástí jejich náplně práce je přístup do databází na portálu EURES a měli by být schopni poskytnout řadu dalších informací, které v těchto databázích běžně nenalezneme.

EURES poradci působí na pověřených ÚP v krajských městech. Na ostatních ÚP obdržíme pouze základní informace o nabídce sítě EURES a dostaneme informační materiály. V případě vážného zájmu o práci v EU/EHP získáte kontakt na EURES poradce. Aktuální seznam EURES poradců a kontaktních osob na ÚP nalezneme na stránce <http://portal.mpsv.cz/eures/kontakty>.

5. Zelené karty

Zelená karta je nový druh povolení k dlouhodobému pobytu cizinců z „třetích zemí“ za účelem zaměstnání a je současně povolením k zaměstnání i povolením k pobytu cizince na území ČR. Platnost zelené karty je 2 – 3 roky s možností prodloužení až o 3 roky. Zelená karta se vydává podle dosaženého vzdělání ve třech typech:

- **typ A:** pro kvalifikované pracovníky s vysokoškolským vzděláním a klíčový personál
- **typ B:** pro pracovníky na pracovních pozicích minimálně s požadavkem vyučen
- **typ C:** pro ostatní pracovníky

Legislativně je projekt „Zelených karet“ ošetřen zákonem č. 382/2008 Sb.¹⁵, který novelizoval zákon č. 435/2004 Sb.¹⁶, o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 326/1999 Sb.¹⁷, o pobytu cizinců na území České republiky, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

¹⁵ viz Literatura č. 5

¹⁶ viz Literatura č. 6

¹⁷ viz Literatura č. 1

Zelené karty jsou určeny pro občany třetích zemí, kteří chtějí na území ČR vycestovat z ekonomických důvodů. Seznam těchto zemí je stanoven v § 1 vyhlášky č. 461/2008 Sb.¹⁸ vydané Ministerstvem vnitra ČR (MV). Jedná se o tyto země: Australské společenství, Černá Hora, Chorvatská republika, Japonsko, Kanada, Korejská republika, Nový Zéland, Republika Bosna a Hercegovina, Republika Makedonie, Spojené státy americké, Srbsko a Ukrajina.

Není-li cizinec z výše uvedených zemí a nevztahuje se na něj některá z výjimek uvedených v § 98 zákona č. 435/2004 Sb.¹⁹, o zaměstnanosti, je nutné si vyřídit pro práci v ČR povolení k zaměstnání.

Pro vydání zelené karty musí cizinec učinit několik kroků. Nejprve je nutné vyhledat volné pracovní místo obsaditelné držitelem zelené karty v centrální evidenci spravované Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR (MPSV) zveřejněné na stránce http://portal.mpsv.cz/sz/zahr_zam/zelka/vm. V této databázi si cizinci vybírají pracovní pozice podle jejich charakteristik, či též dle stanovených kvalifikačních požadavků v závislosti na vlastní kvalifikaci a stupni vzdělání. Potom musí podat žádost o vystavení zelené karty na příslušném zastupitelském úřadu ČR. A konečně po kladném vyrozumění od zastupitelského úřadu vycestovat do ČR a zelenou kartu vyzvednout na příslušném pracovišti odboru azylové a migrační politiky MV.

„Desatero tezí k zavedení zelených karet

1. Zahraniční pracovník se zelenou kartou může nastoupit pouze na volné pracovní místo, které bylo po dobu 30 dní hlášeno na úřadu práce, aniž by se jej podařilo obsadit pracovníkem z ČR nebo EU.
2. Zahraniční pracovník může přijít pouze ze zemí uvedených v příslušné vyhlášce Ministerstva vnitra ČR. V této vyhlášce budou eliminovány všechny státy, jejichž občané by představovali politické, bezpečnostní či zdravotní riziko.
3. Zahraniční pracovníci na zelené karty budou moci přicházet pouze na místa, která budou uvedena ve zvláštním a veřejně přístupném, a tudíž kontrolovatelném registru.
4. Zaměstnavatel musí souhlasit s tím, aby jeho volné místo bylo zařazeno mezi místa se zelenými kartami, a bude mít konečné slovo při přijetí či nepřijetí zahraničního pracovníka.

¹⁸ viz Literatura č. 7

¹⁹ viz Literatura č. 6

5. Zelenou kartu bude udělovat Ministerstvo vnitra ČR, které ji neudělí cizinci, který by mohl představovat politické, bezpečnostní či zdravotní riziko. Ministerstvo vnitra bude mít v administrativní proceduře přidělování zelených karet konečné slovo a právo veta.
6. Ministr práce a sociálních věcí vyřadí z míst dostupných pro zelené karty ty pozice, které by představovaly lokální, odvětvovou či regionální deformaci trhu práce.
7. Celý systém by měl směřovat k větší kontrolovatelnosti a zmenšení prostoru ke korupci. Stávající stav bohužel představuje eldorádo pro různé zprostředkovací struktury či zahraniční gangy, většinou za hranicí zákona. Výrazné zpřísnění postihů spolu se stanovením jasných pravidel, lhůt a zmenšením počtu různých vyžadovaných povolení by měly situaci výrazně zlepšit.
8. Pokud zahraniční pracovník se zelenou kartou přijde o své zaměstnání, nemá nárok na sociální dávky a podporu v nezaměstnanosti, musí si do dvou měsíců naleznout nové pracovní místo přístupné se zelenou kartou, jinak ztratí povolení k pobytu a musí naši zemi opustit.
9. V případě, že zahraniční pracovník je bez kvalifikace, je mu zelená karta udělena pouze na dva roky bez možnosti opakování. Opakování zelené karty je možné pouze pro kvalifikovanou pracovní sílu.
10. Rodinné příslušníky si nemůže zahraniční pracovník se zelenou kartou přivést, dokud neuběhne požadovaná kvalifikační lhůta a pokud neprokáže, že je schopný svou rodinu uživit.²⁰

6. Český trh práce

Míra nezaměstnanosti v ČR v lednu 2010 vzrostla na 9,8 % z 9,2 % v prosinci 2008. Jen pro srovnání uvádím, že v lednu 2009 dosahovala míra nezaměstnanosti 6,8 %. Úřady práce ke konci ledna 2010 evidovaly 574 226 uchazečů o zaměstnání.

²⁰ Sezemský, J. *Zelené karty nejsou zdravotním ani bezpečnostním rizikem*. MPSV, 2008 [online]. [cit. 2008-10-20] URL originálu: <<http://www.mpsv.cz/cs/5805>>

Průměrná hrubá měsíční nominální mzda ve 4. čtvrtletí 2009 přepočtená na počty zaměstnanců v celém národním hospodářství činila 25 752 Kč.

Na českém trhu práce v současnosti chybí celá řada profesí. Na straně druhé stojí ovšem dost velké množství pracovníků, kteří ztrácejí uplatnění, protože nesplňují požadavky kladené ze strany zaměstnavatelů na znalosti a dovednosti.

Mezi lety 2003 – 2008 vykazovala česká ekonomika stabilní a velmi rychlý růst. Tempo růstu naší ekonomiky dokonce předběhlo růst zemí bývalé evropské patnáctky, a to více než dvojnásobně. Zahraniční investice vytvořily v ČR 140 tisíc nových pracovních míst, přičemž významnou měrou se na nich podílel zpracovatelský průmysl. (V roce 2008 dosáhlo v ČR toto průmyslové odvětví nejvyššího podílu na celkové zaměstnanosti ze všech členských zemích EU.)

Růst HDP a exportu v tomto období byl však vykoupen stále silnější závislostí na vývozu komponentů do vyspělých zemí EU a montáží konečných výrobků z dovezených dílů. Tato změna v české ekonomice přinesla rostoucí poptávku na trhu práce po zaměstnancích na pozice ve výrobních provozech. Zvýšená poptávka po zaměstnancích nemohla přispět ke kvalitativnímu rozvoji českého trhu práce, neboť byl ze strany zaměstnavatelů pracovníkům nabízen jen omezený profesní růst.

Růst české ekonomiky v tomto období způsobil mj. malou pozornost inovacím, výzkumu a vývoji.

Jestliže v roce 2006 připadalo v Česku na jedno volné místo až sedm nezaměstnaných, tak ve 2. čtvrtletí roku 2008 došlo k výraznému zlepšení – méně než dva nezaměstnaní na jedno volné místo. Chybějící pracovní síly pociťovala většina hospodářských oborů, počínaje vývojáři softwaru přes řidiče, svářeče či stavební dělníky.

Růst české ekonomiky také překonal možnosti vzdělávacího systému dodávat dostatek pracovníků se středním odborným vzděláním. Počty absolventů středních a vysokých škol s technickým zaměřením nemohly absolutně dostačovat. Příčinu je možné hledat mj. v trendu posledních let ze strany studentů preferovat ekonomické a humanitní obory. Rovněž zaměstnavatelé neustále narážejí na problém s připraveností absolventů škol (znalosti absolventů stále více zaostávají za požadavky zaměstnavatelů). Slabá připravenost absolventů se projevuje zejména v progresivně rostoucích ICT službách. Některým zaměstnavatelům se dokonce nevyplácí nově přijatým pracovníkům na vlastní náklady potřebné znalosti a vědomosti doplnit.

Růst české ekonomiky a s ním spojená zvýšená poptávka na trhu práce trvala až do 2. čtvrtletí roku 2008, kdy byla i česká ekonomika zasažena celosvětovou hospodářskou recesí. Ve 4. čtvrtletí roku 2009 tak na jedno pracovní místo připadalo až 17 uchazečů. Hlavní důvody propadu v ekonomice jsou způsobeny výraznou závislostí na průmyslu, který byl zasažen nejvíce a poklesem své výkonnosti strhl dolů celou ekonomiku.

Současnou situací se jen potvrdily velké regionální a profesní nesoulady, které způsobují v jednotlivých regionech až desítky tisíc osob marně hledajících odpovídající pracovní uplatnění. Požadavky firem se neustále mění a na tuto situaci není schopna reagovat nejen většina z nás, ale je zapotřebí provést i hlubší reformy na centrální úrovni, jako jsou změny v zákonech, ve vzdělávacím systému, v učebních osnovách, resp. školních vzdělávacích programech (ŠVP) nebo v investičních pobídkách. Tyto změny nelze však očekávat ze dne na den.

Situace v jednotlivých oborech je nad rámec této práce. Zájemcům o tuto problematiku doporučuji server <http://www.budoucnostprofesi.cz/>.

7. Závěr

Tato práce se měla zabývat otázkami pracovní migrace probíhající na území České republiky, což je v současné době velmi aktuální téma. V první části práce jsem si stanovil cíl zmapovat a charakterizovat menšiny žijící na našem území. Této problematice je věnována celá druhá kapitola. Jsou v ní popsány otázky migrace probíhající na českém území ve druhé polovině 20. století, protože bezprostředně souvisejí s žijícími menšinami v naší republice na počátku 21. století. V této kapitole jednak zdůvodňuji příčiny migrace před rokem 1989, tak jejich změny charakterizující současnou moderní kapitalistickou společnost. Součástí provedeného výzkumu jsou i odhady počtu cizinců vycházejících z podkladů zveřejněných ČSÚ.

Na základě provedeného výzkumu jsem dospěl v této části práce k závěru, že ze současného počtu cca 438 tis. cizinců žijících na našem území k 31. 12. 2008 největší skupinu tvoří Ukrajinci následováni Slováky. Z údajů, které jsem shromáždil, lze kon-

statovat, že Ukrajinci na českém území představují levné pracovní síly, které u nás mnohdy pracují za zlomek mzdy, a to i za cenu práce přesčas či o víkendech. Ukrajinci se již mnohokrát stali dokonce obětmi podvodů, kdy jim za jejich práci nebylo nakonec vůbec zapláceno. Je nutné uvést, že se mezi těmito dělníky vyskytují i vysokoškolsky vzdělaní lidé, kteří se ani na našem trhu práce neměli možnost ve své profesi uplatnit. Muži - Ukrajinci našli převážně své uplatnění jako stavební dělníci. V případě žen se jedná o pracovní pozice uklízeček, šiček aj. Podobné zacházení na pracovním trhu lze sledovat i u další skupiny cizinců – Vietnamců.

Úplným opakem jsou Slováci. Na tuto národnost se nahlíží zvláštním způsobem, neboť máme neustále na paměti, že s námi žili ve společném státě. Od toho se vyvíjejí i pracovní příležitosti pro tuto skupinu občanů. Zaměstnavatelé s nimi jednájí stejně jako s majoritní populací. Řady výhod se dočkali i slovenští studenti studující na českých školách.

Druhým cílem bylo zjistit uplatnění cizinců na pracovním trhu. Tomuto problému byly věnovány kapitoly 4, 5, 6. Čtvrtá kapitola hovoří všeobecně o možnosti práce cizinců ve všech zemích EU, resp. EHP. Myslím tím i možnost uplatnění Čechů na evropském trhu práce. Zde je nutné konstatovat, že i přes členství ČR v EU, nemáme plnohodnotně otevřeny všechny trhy práce, neboť některé z původních zemí evropské patnáctky využily možnosti deklarace tzv. přechodného období vůči „nováčkům“ v EU.

Předposlední kapitola se zabývá možností uplatnění cizinců z tzv. „třetích zemí“ na českém pracovním trhu. V této části hovořím o projektu MPSV „zelených kartách“, které mají do České republiky přilákat zejména středoškolsky a vysokoškolsky vzdělané odborníky ze zahraničí. Zelená karta jim umožní pobyt a pracovní povolení s možností prodloužení a po uplynutí pětiletého pobytu i možnost zažádat o pobyt trvalý. Je ovšem nutné konstatovat, že tento projekt není určen pro všechny cizince, ale jen pro cizince z „vybraných zemí“²¹. S nadsázkou by jej šlo tedy označit za „diskriminační“.

Kapitola 6 hovoří o problému zaměstnanosti v ČR v období 2003 – 2009. Na začátku vycházím z nově zveřejněných dat ČSÚ, která uvádějí 574 226 uchazečů

²¹ § 1 vyhlášky č. 461/2008 Sb. Ministerstva vnitra: Australské společenství, Černá Hora, Chorvatská republika, Japonsko, Kanada, Korejská republika, Nový Zéland, Republika Bosna a Hercegovina, Republika Makedonie, Spojené státy americké, Srbsko a Ukrajina.

o zaměstnání ke konci ledna 2010 a průměrnou hrubou měsíční nominální mzdou ve 4. čtvrtletí 2009 ve výši 25 752 Kč. Důležité je ovšem hledisko, které zdůvodňuje, proč je nutné vykrývat volné pracovní pozice cizinci. V této části práce jsem dospěl po prostudování zdrojů k závažným nedostatkům v našem systému:

- 1) požadavky firem se často mění a na tuto situaci není schopna většina z nás reagovat
- 2) je zapotřebí provést i hlubší reformy v legislativě
- 3) reformovat vzdělávací systém (učební osnovy, resp. ŠVP)
- 4) podpořit investice vedoucí k nárůstu zaměstnanosti

Jako velmi palčivý spatřuji problém v bodě 3. Trendem posledních let byl neúměrný nárůst počtu studentů v humanitních a ekonomických oborech. Díky tomuto nekontrolovanému nárůstu studentů nastala v současnosti situace, že trh práce postrádá technické profese. Je nutné uvést, že o doplnění zaměstnanců na tyto pozice se snaží v současné době i některé firmy. Z nich jmenujme alespoň ČEZ (Projekt Bakalář určený studentům SŠ i VŠ) nebo BOSCH. K podobným krokům se přiklání i státní správa (např. Stipendijní program kraje Vysočina).

Celá práce je postavena na komparační a heuristické metodě. Prostudované publikace a použité internetové zdroje jsou uvedeny v kapitole 8. Internetové zdroje použité v práci byly při výzkumu rozděleny do dvou skupin: první skupinu tvořil tisk a stránky nestátních sektorů (neoficiální zdroje), naopak druhou skupinu reprezentovaly portály veřejné správy (zdroje oficiální).

Tato práce by šla prohloubit o průzkum v oblasti uplatnění cizinců v jednotlivých sektorech, resp. oborech podle dělení OKEČ. Pravděpodobně by se potvrdily závěry uváděné v předchozích odstavcích, které se v současné době opírají o zdroje z portálů veřejné správy. Bohužel jsem limitován počtem stran.

8. Literatura

1. Sbírka zákonů ze dne 23. prosince 1999. *Zákon č. 326/1999 Sb. ze dne 30. listopadu 1999 o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů.* [online]. [cit. 2009-07-22] URL originálu:
<http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701/.cmd/ad/c/313/.ce/10821/.p/8411/_s.155/701?PC_8411_number1=326/1999&PC_8411_b=326/1999&PC_8411_ps=10#10821>
2. Sbírka zákonů ze dne 23. prosince 1999. *Zákon č. 325/1999 Sb. ze dne 11. listopadu 1999 o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu).* [online]. [cit. 2010-01-14] URL originálu:
<http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?number1=325%2F1999&number2=&name=&text=>
3. Sbírka zákonů ze dne 31. prosince 1992. *Zákon č. 40/1993 Sb. ze dne 29. prosince 1992 o nabytí a pozbytí státního občanství České republiky.* [online]. [cit. 2008-07-01] URL originálu:
<http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?number1=40%2F1993&number2=&name=&text=>
4. Sbírka zákonů ze dne 2. září 1999. *Zákon č. 193/1999 Sb. ze dne 29. července 1999 o státním občanství některých bývalých československých státních občanů.* [online]. [cit. 2006-02-27] URL originálu:
<http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?number1=193%2F1999&number2=&name=&text=>
5. Sbírka zákonů ze dne 20. října 2008. *Zákon č. 382/2008 Sb. ze dne ze dne 18. září 2008 o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.* [online]. [cit. 2009-07-01] URL originálu:
<http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?number1=382%2F2008&number2=&name=&text=>
6. Sbírka zákonů ze dne 23. července 2004. *Zákon č. 435/2004 Sb. ze dne ze dne 13. května 2004 o zaměstnanosti.* [online]. [cit. 2008-08-21] URL originálu:
<http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?number1=435%2F2004&number2=&name=&text=>
7. Sbírka zákonů ze dne 29. prosince 2008. *Vyhláška č. 461/2008 Sb. Ministerstva vnitra ze dne 17. prosince 2008, kterou se stanoví seznam zemí, jejichž státní*

- příslušníci jsou oprávněni požádat o vydání zelené karty.* [online]. [cit. 2009-01-01]
URL originálu:
<http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?number1=461%2F2008&number2=&name=&text=>
8. Sekretariát Rady vlády pro národnostní menšiny. *Zpráva o situaci národnostních menšin v České republice za rok 2008.* [online]. [cit. 2009-06-22] URL originálu:
<http://www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/aktuality/zprava_vlada_finito.pdf>
 9. Sekretariát Rady vlády pro národnostní menšiny. *Zpráva o situaci národnostních menšin v České republice za rok 2007.* [online]. [cit. 2008-06-03] URL originálu:
<http://www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/aktuality/zprava_definitivni_1.pdf>
 10. ČSÚ. *Statistická ročenka České republiky 2009.* Praha: ČSÚ, 2009. Kód: e-0001-09. [online]. [cit. 2009-11-25] URL originálu:
<<http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/p/0001-09>>
 11. ČSÚ. *Cizinci v ČR.* Praha: ČSÚ, 2009. [online]. [cit. 2009-11-23] URL originálu:
<<http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/uvod>>
 12. Srb, J. a kol. *Život cizinců v ČR,* Praha: ČSÚ, 2009 s. 9, [online]. [cit. 2009-12-4]. URL originálu: <<http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/p/1118-09>>
 13. Sběrka mezinárodních smluv ze dne 22. dubna 2009. *Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 26/2009 Sb. m. s. 26. o sjednání Dohody mezi vládou České republiky a vládou Polské republiky o spolupráci v oblasti kultury, školství a vědy.* [online]. [cit. 2009-04-22] URL originálu:
<<http://www.mvcr.cz/soubor/sb012-09m-pdf.aspx>>
 14. Sběrka zákonů ze dne 31. července 2003. *Zákon č. 221/2003 Sb., o dočasné ochraně cizinců.* [online]. [cit. 2009-07-31] URL originálu:
<<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2003/sb079-03.pdf>>
 15. Sběrka zákonů České a Slovenské Federativní republiky ze dne 13. listopadu 1992. *Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 521/1992 Sb., o podepsání Smlouvy mezi Českou a Slovenskou Federativní Republikou a Spolkovou republikou Německo o dobrém sousedství a přátelské spolupráci.* [online]. [cit. 1992-11-13] URL originálu: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1992/sb104-92.pdf>>

16. Ministerstvo zahraničních věcí. *Česko-německá deklarace o vzájemných vztazích a jejich budoucím rozvoji*. [online]. [cit. 2004-06-04] URL originálu:
<http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/neverejne/druha_svetova_valka_a_jeji_dusledky/dokumenty/cesko_nemecka_deklarace_o_vzajemnych.html>
17. KING, R. *Atlas lidské migrace*, [z anglického originálu přeložil Richard Olehla]. Praha: Mladá fronta, 2008. ISBN 978-80-204-1706-0.
18. KUNEŠOVÁ, H., CIHELKOVÁ, E. a kol. *Světová ekonomika: nové jevy a perspektivy*. 2. doplnění vydání a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2006. 80-7179-455-4.
19. BADE, J. K. *Evropa v pohybu: evropské migrace dvou staletí*, [z německého originálu přeložil Alexej Kusák]. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. ISBN 80-7106-559-5.
20. Horáková, M. *Dlouhodobé trendy ve vývoji pracovních migrací v České republice*. Praha: VÚPSV, v. v. i., 2008. ISBN 978-80-7416-020-2.
21. MACHOVCOVÁ, K. *Ženy na trhu práce: realita a perspektivy*: [sborník textů mezinárodního kolektivu autorek k problematice rovného zacházení na trhu práce, Praha: Gender Studies, 2007. ISBN 978-80-86520-23-0.
22. FRÝDLOVÁ, P. *Ženy mezi dvěma světy: deset životních příběhů žen, které odešly do ciziny a po letech se vrátily*, Praha: Nakladatelství Lidové noviny: Gender Studies, 2008. ISBN 978-80-7106-9461.

Internetové zdroje

Český statistický úřad	http://www.czso.cz/
EUROSKOP	http://www.euroskop.cz/
Portál Evropské komise – EUROPA	http://ec.europa.eu/
Integrace	http://www.integrace.cz/default.asp
Internacional Organization for Migration	http://www.imigrace.cz/
Migrace online	http://www.migraceonline.cz/

Ministerstvo vnitra České republiky	http://www.mvcr.cz/
EURES	http://portal.mpsv.cz/eures/
Budoucnost profesí	http://www.budoucnostprofesi.cz/
Projekt „Zelená karta“	http://portal.mpsv.cz/sz/zahr_zam/zelka/vm
Práce pro cizince	www.praceprocizince.cz; http://portal.mpsv.cz/sz/zahr_zam/prociz
ICM	http://www.icm.cz/uprchlici-historicky-vyvoj-v-cr
WIKIPEDIE - otevřená encyklopedie	http://cs.wikipedia.org/wiki/Hlavn%C3%AD_strana
Klub Hanoi	http://www.klubhanoi.cz/
MV ČR - Češi v zahraničí 2009	http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/kultura_a_krajane/krajane/krajane_ve_sve te/cesi_v_zahranici.html

9. Seznam příloh

Příloha č. 1: *Vývoj počtu cizinců s pobyty trvalými nebo dlouhodobými pobyty nad 90 dní v ČR 1993 – 2008 (31. 12.) – předběžné údaje. (Pramen: ŘS CP MV ČR)*

5 nejčtenějších státních občanství cizinců v ČR – k 31. 12. 2008: předběžné údaje. (Pramen: ŘS CP MV ČR).

Zdroj: *Počet cizinců v ČR*, Praha: ČSÚ, 2009 , [online]. [cit. 2009-09-30]

URL originálu: <http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_pocet_cizincu>

Příloha č. 2: Horáková, J. *Dlouhodobé trendy ve vývoji pracovních migrací v České republice*. VÚPSV, v. v. i.: Praha, 2008, s. 13. ISBN 978-80-7416-020-2.

Příloha č. 3: Horáková, J. *Dlouhodobé trendy ve vývoji pracovních migrací v České republice*. VÚPSV, v. v. i.: Praha, 2008, s. 14. ISBN 978-80-7416-020-2.

Příloha č. 4: Horáková, J. *Dlouhodobé trendy ve vývoji pracovních migrací v České republice*. VÚPSV, v. v. i.: Praha, 2008, s. 18. ISBN 978-80-7416-020-2.

Příloha č. 5: Horáková, J. *Dlouhodobé trendy ve vývoji pracovních migrací v České republice*. VÚPSV, v. v. i.: Praha, 2008, s. 22. ISBN 978-80-7416-020-2.

Příloha č. 6a: *Vývoj počtu nezaměstnaných a počtu volných pracovních míst*

č. 6b: *Vývoj HDP ČR a EU-15 a jeho prognóza do roku 2011 (%)*

Zdroj: MPSV. *Zaměstnanost - integrovaný portál MPSV. Čtvrtletní statistiky nezaměstnanosti*. MPSV 2009. [online]. [cit. 2010-02-17] URL originálu:

<<http://www.budoucnostprofesi.cz/chybejici-profese/predvidani-zmen-na-trhu-prace.html>>

Příloha č. 7: *Průměrná měsíční mzda (čtvrtletí - absolutně, meziroční změny)*

Average monthly wage (quarter – in CZK, year-on-year changes)

Zdroj: ČSÚ. *Průměrná měsíční mzda (čtvrtletí - absolutně, meziroční změny)*. *Average monthly wage (quarter – in CZK, year-on-year changes)*.

ČSÚ, 2009. [online]. [cit. 2010-03-09] URL originálu:

<<http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/gpmz03091010.doc>>

Příloha č. 8: *Trh práce 10. Průměrné hrubé měsíční příjmy. Rozdělení četností mezd. Nezaměstnané osoby na 1 volné pracovní místo a míra registrované nezaměstnanosti.*

Labour market. Average monthly gross wages. Wage frequency distribution. Unemployed persons per job vacancy and registered unemployment rate.

Zdroj: ČSÚ. *Statistická ročenka České republiky 2009. 10. Trh práce. Grafy.* ČSÚ, 2009. [online]. [cit. 2009-11-25] URL originálu:

<<http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/tab/DD0030C6CB>>

Příloha č. 9: *Trh práce. 10-19. Zaměstnaní v národním hospodářství podle odvětví OKEČ a sektorů.*

Labour market. The employed in the national economy: by CZ-NACE and sector.

Zdroj: ČSÚ. *Statistická ročenka České republiky 2009. 10. Trh práce. 10-19. Zaměstnaní v národním hospodářství podle odvětví OKEČ a sektorů..* ČSÚ, 2009. [online]. [cit. 2009-11-25] URL originálu:

<<http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/gpmz03091010.doc>>

Příloha č. 10: *Trh práce. 10-19. 10-21. Nezaměstnaní a jejich struktura podle vzdělání, věkových skupin a krajů.*

Labour market. The unemployed and their structure: by educational attainment, age group and region.

Zdroj: ČSÚ. *Statistická ročenka České republiky 2009. 10. Trh práce. Nezaměstnaní a jejich struktura podle vzdělání, věkových skupin a krajů.* ČSÚ, 2009. [online]. [cit. 2009-11-25] URL originálu:

<[http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/DD0030C6BD/\\$File/00010910B21.xls](http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/DD0030C6BD/$File/00010910B21.xls)>

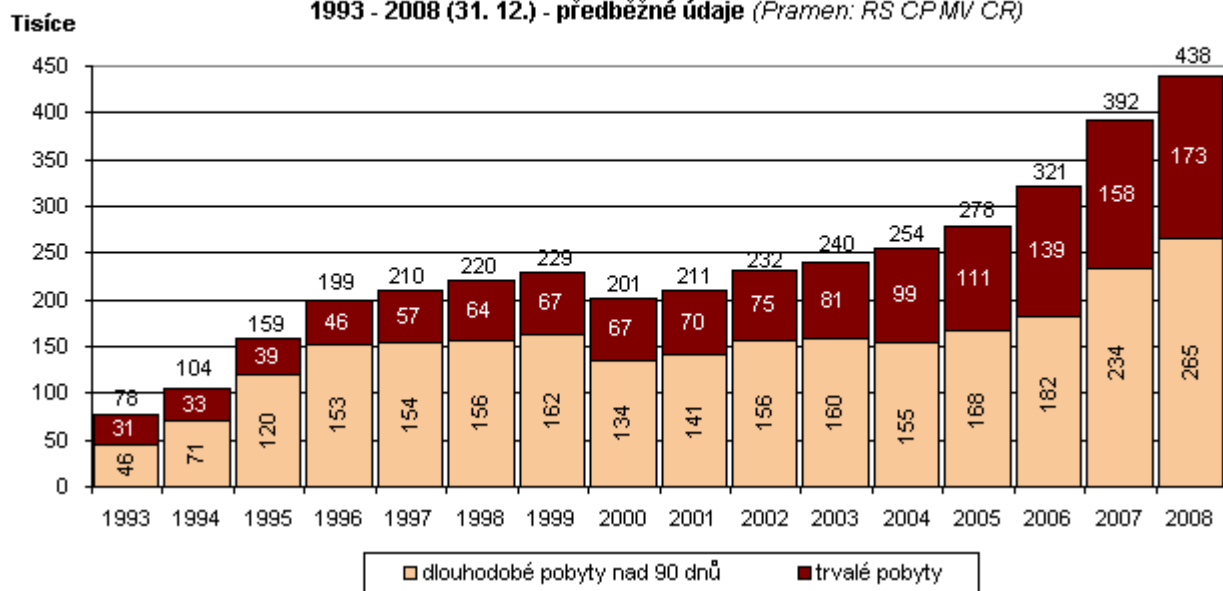
Příloha č. 11: *Celkový počet zaměstnanců a průměrné hrubé měsíční mzdy podle CZ-NACE za ČR ÚHRNEM (přepočtené počty).*

Zdroj: ČSÚ. *Tab. č.: 01. Celkový počet zaměstnanců a průměrné hrubé měsíční mzdy podle CZ-NACE za ČR ÚHRNEM (přepočtené počty).* ČSÚ, 2009. [online]. [cit. 2009-11-27] URL originálu:

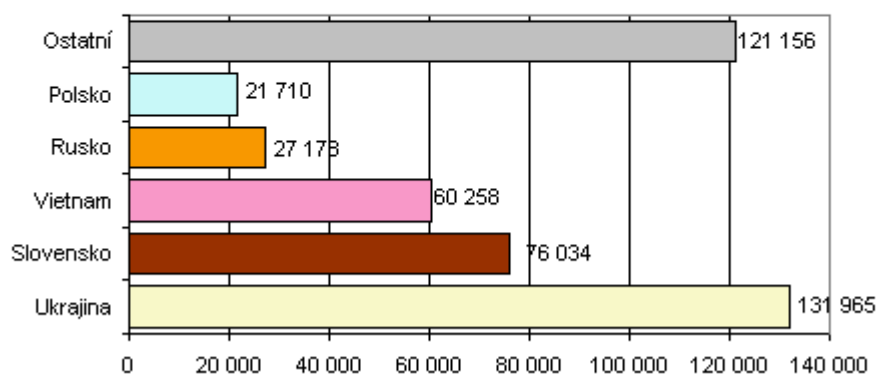
<[http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/8D00425909/\\$File/w-310609q301.xls](http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/8D00425909/$File/w-310609q301.xls)>

Příloha č. 1:

**Vývoj počtu cizinců s pobyty trvalými a dlouhodobými pobyty nad 90 dní v ČR
1993 - 2008 (31. 12.) - předběžné údaje (Pramen: ŘS CPMV ČR)**

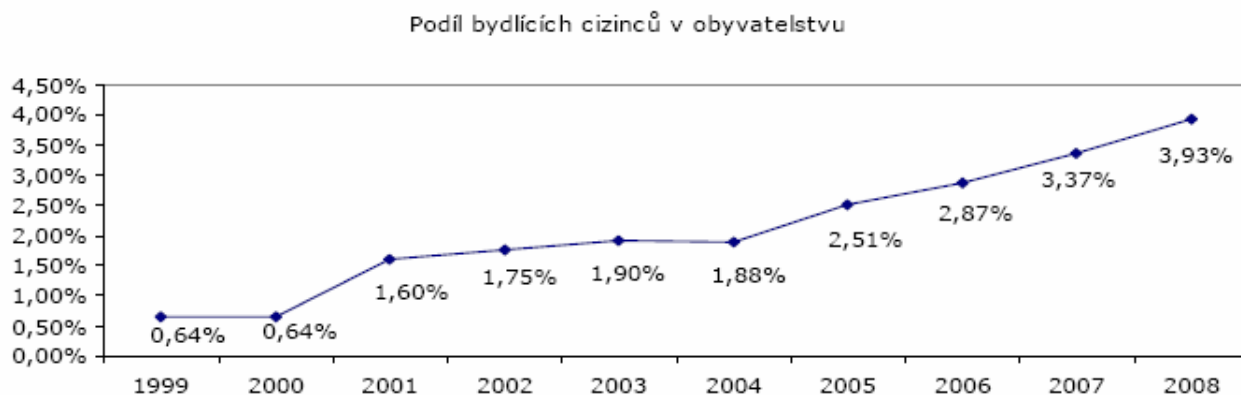

**5 nejčetnějších státních občanství cizinců v ČR - k 31. 12. 2008
předběžné údaje (Pramen: ŘS CPMV ČR)**

Příloha č. 2

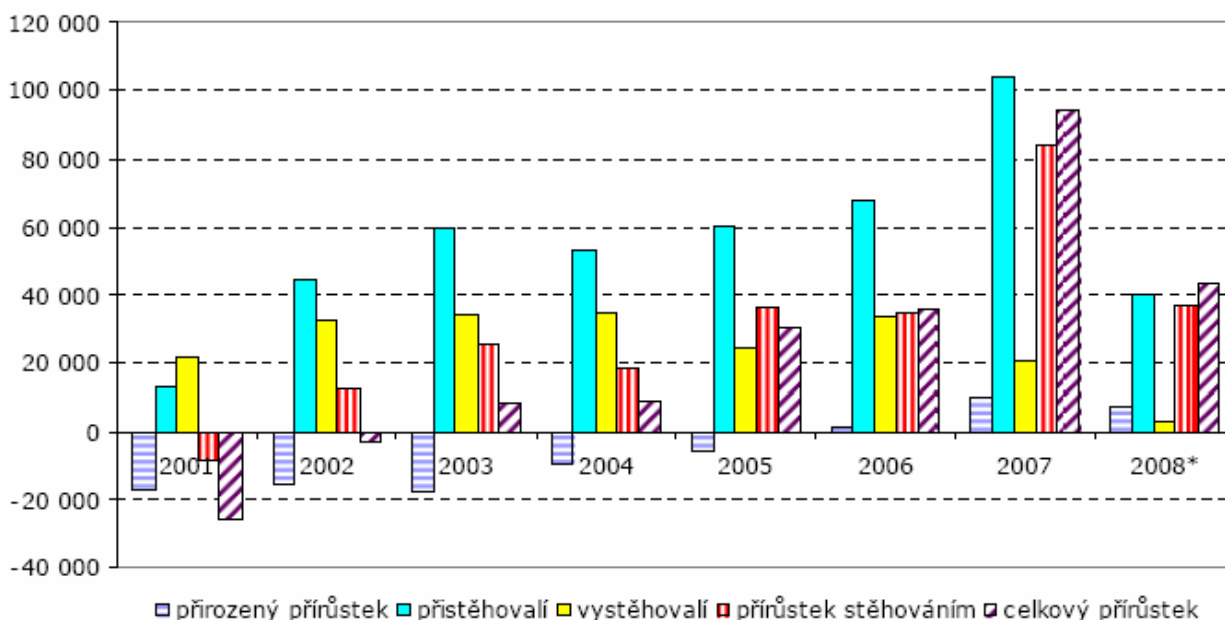
Graf č. 2 Podíl cizinců v obyvatelstvu České republiky 1999-2008* podle ČSÚ (zahrnutí jsou cizinci s pobytem přesahujícím jeden rok)

Pramen: [http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/90003B917F/\\$File/c01s07t.xls](http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/90003B917F/$File/c01s07t.xls)

Příloha č. 3

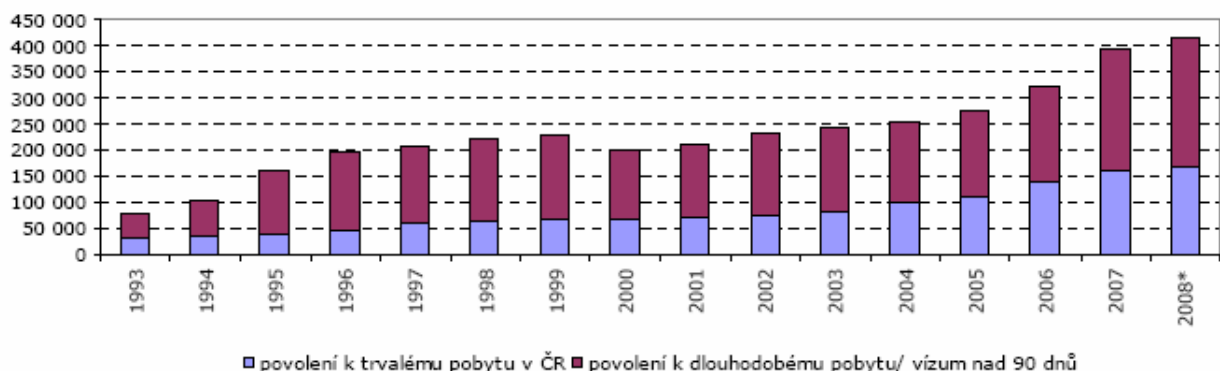
Graf č. 5 Přistěhovalí a vystěhovalí a přírůstky obyvatel České republiky v letech 2001-2008 (1. pololetí)

Pramen: Pohyb obyvatelstva v Českých zemích 1785 - 2007, absolutní údaje; Přistěhovalí podle oblastí, krajů a okresů v 1. pololetí 2008;; 30.10.2008;

Příloha č. 4

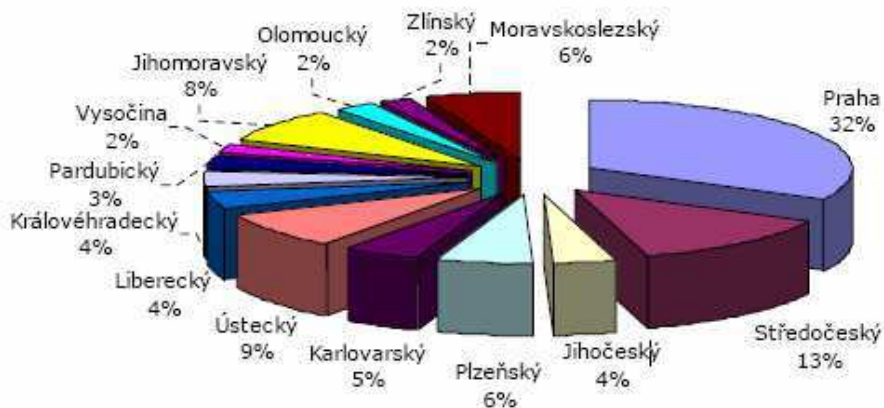
Graf č. 9 Vývoj povolení k pobytu cizinců v České republice v letech 1993-2008* (k 31.12./30.6.*)

Pramen: Ředitelství služby cizinecké policie; graf Milada Horáková, Praha: VÚPSV, Bulletin č. 2 Mezinárodní pracovní migrace v České republice. Praha: VÚPSV, 1999; Bulletin č. 21 Mezinárodní pracovní migrace v České republice. Praha: VÚPSV, v.v.i., 2008.

Příloha č. 5

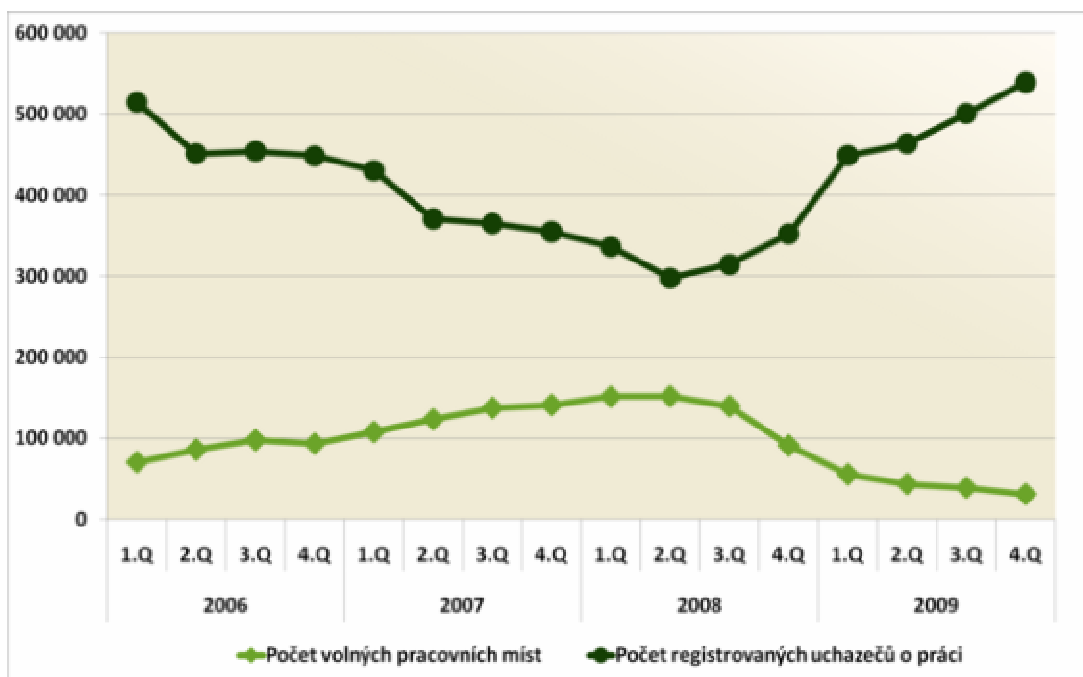
Graf č. 16 Povolení k pobytu cizinců podle NUTS 3 (k 30.6.2008)

Pramen: Ředitelství služby cizinecké policie; graf Milada Horáková, Praha: VÚPSV, v.v.i., Milada Horáková, Ivana Macounová. Bulletin č. 21 Mezinárodní pracovní migrace v České republice. Praha: VÚPSV, v.v.i., 2008

Příloha č. 6a:

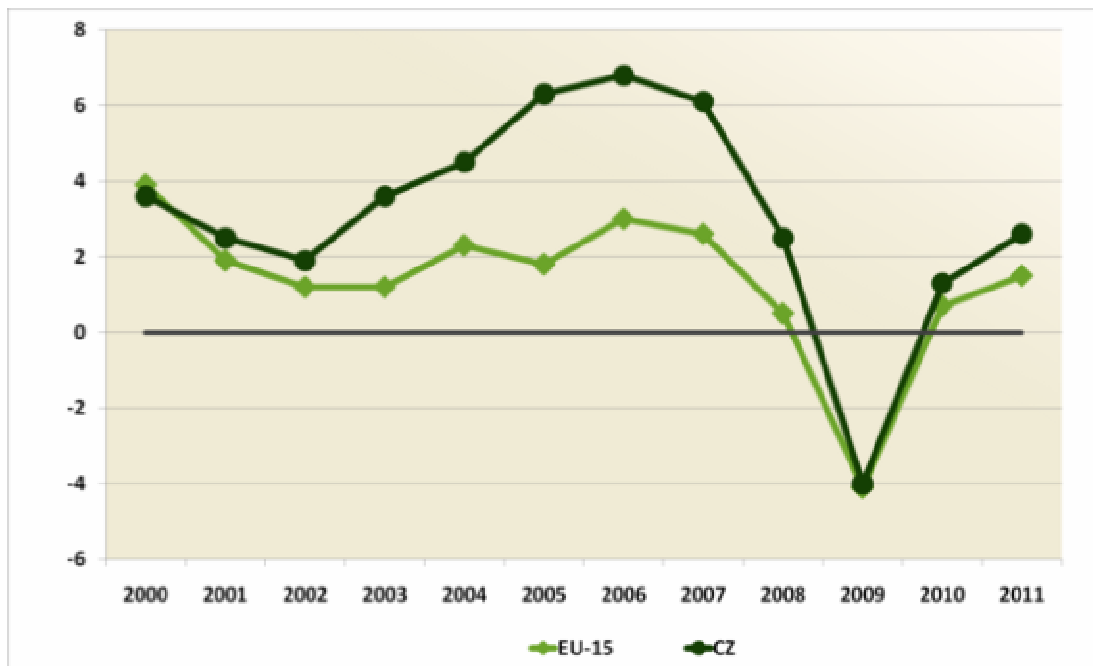
Vývoj počtu nezaměstnaných a počtu volných pracovních míst

(Zdroj: MPSV: Zaměstnanost - integrovaný portál MPSV. Čtvrtletní statistiky nezaměstnanosti. MPSV 2009.)

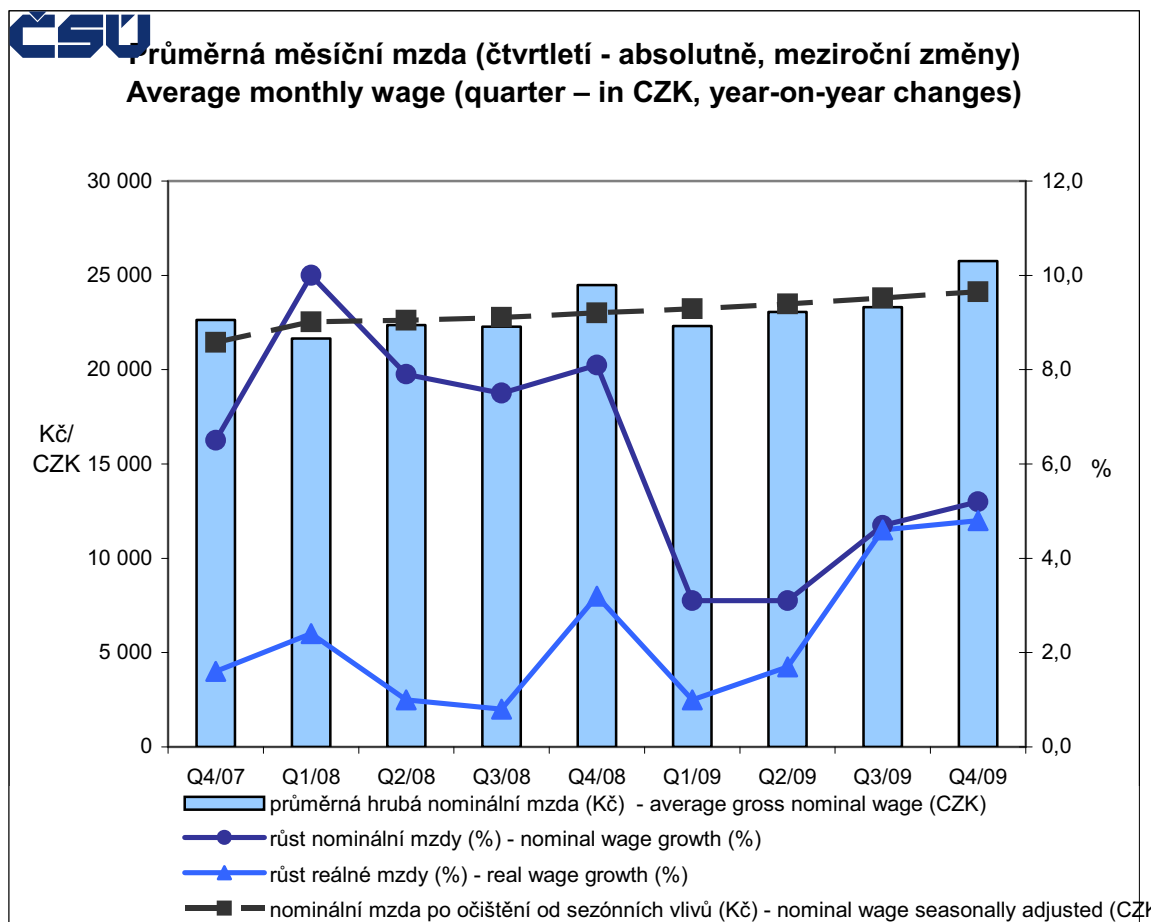
Příloha č. 6b:

Vývoj HDP ČR a EU-15 a jeho prognóza do roku 2011 (%)

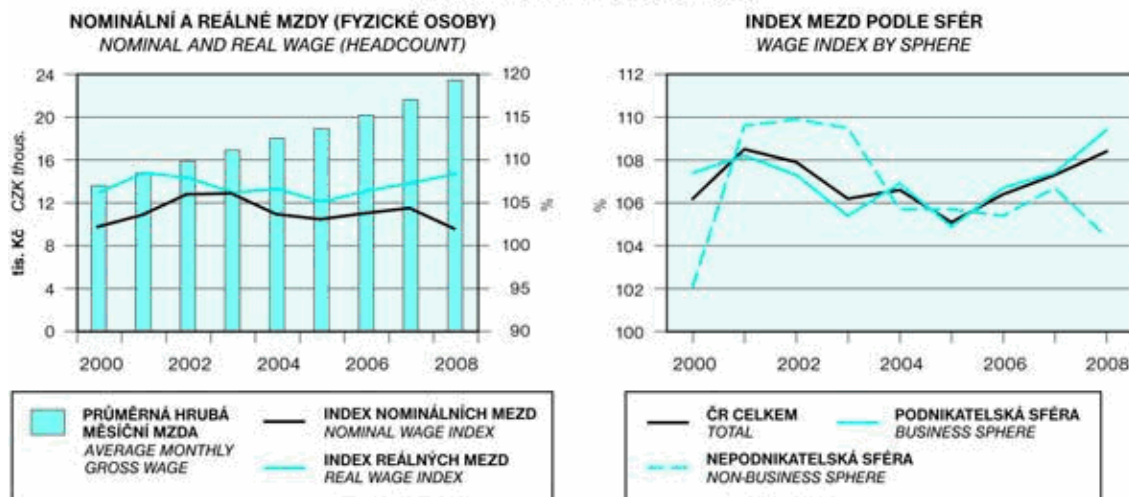

Zdroj: Pro ČR 2000-2008 data ČSÚ, 2009-2011 prognóza Ministerstva financí, pro EU-15 2000-2008 data Eurostatu, 2009-2011 odhad a prognóza Eurostatu)

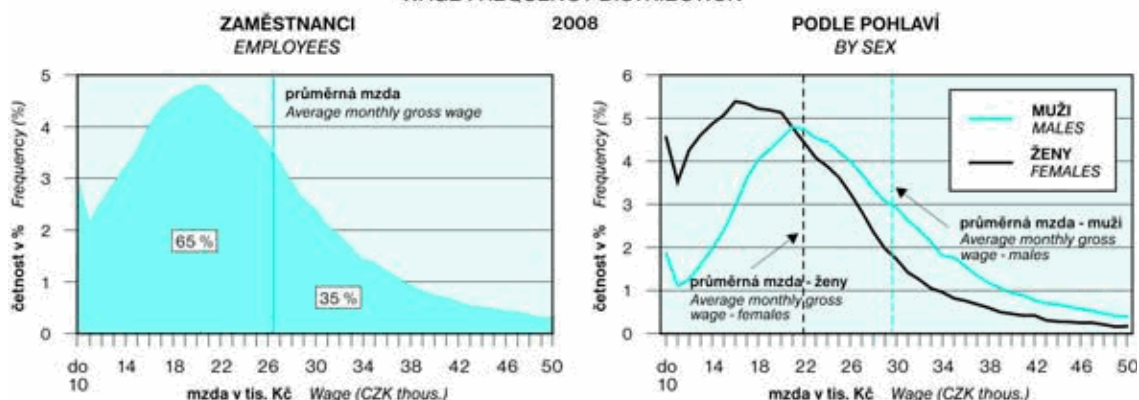
Příloha č. 7:

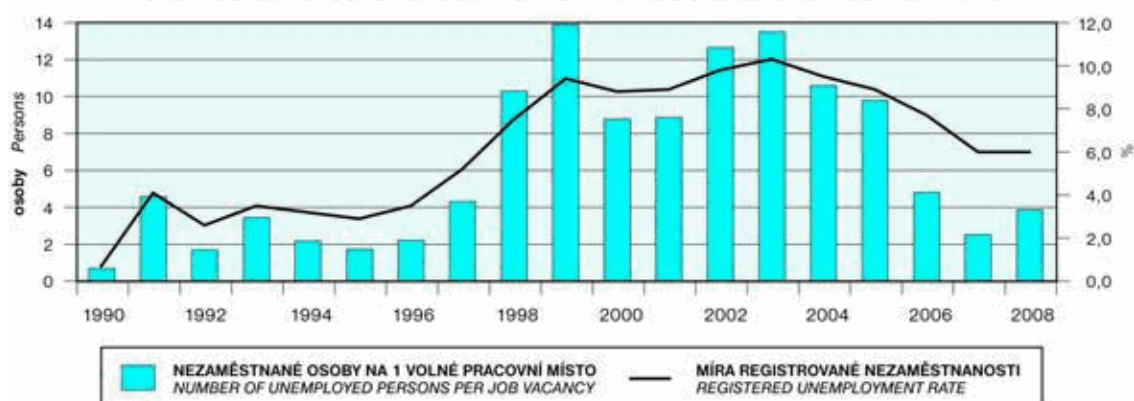
PRŮMĚRNÉ HRUBÉ MĚSÍČNÍ MZDY
AVERAGE MONTHLY GROSS WAGES

ROZDĚLENÍ ČETNOSTÍ MEZD
WAGE FREQUENCY DISTRIBUTION

NEZAMĚŠTNANÉ OSOBY NA 1 VOLNÉ PRACOVNÍ MÍSTO A MÍRA REGISTROVANÉ NEZAMĚŠTNANOSTI
UNEMPLOYED PERSONS PER JOB VACANCY AND REGISTERED UNEMPLOYMENT RATE

10-19. Zaměstnaní v národním hospodářství podle odvětví OKEČ a sektorů
The employed in the national economy by CZ-NACE and sector

v tis. osob

Thousand persons

Ukazatel	2005		2006		2007		2008		Indicator
	celkem <i>Total</i>	z toho ženy <i>incl. Females</i>	celkem <i>Total</i>	z toho ženy <i>incl. Females</i>	celkem <i>Total</i>	z toho ženy <i>incl. Females</i>	celkem <i>Total</i>	z toho ženy <i>incl. Females</i>	
Zaměstnaní celkem	4 764,0	2 058,5	4 828,1	2 086,1	4 922,0	2 115,9	5 002,5	2 139,3	The employed, total
Odvětví podle OKEČ:									CZ-NACE:
A Zemědělství, myslivost, lesnictví	185,9	57,5	178,3	57,6	173,2	53,1	163,1	50,3	Agriculture, hunting and forestry
B Rybníkov a chov ryb	3,5	.	3,4	.	3,0	.	2,6	.	Fishing
C Těžba nerostných surovin	49,3	5,6	54,9	7,3	54,2	6,0	55,6	7,3	Mining and quarrying
D Zpracovatelský průmysl	1 296,1	483,6	1 361,5	505,9	1 405,5	509,4	1 432,9	512,0	Manufacturing
E Výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody	76,6	17,0	76,7	16,7	72,7	14,5	78,0	17,0	Electricity, gas and water supply
F Stavebnictví	458,5	38,7	436,3	33,3	446,8	37,0	461,9	39,9	Construction
G Obchod; opravy motorových vozidel a výrobků pro osobní potřebu a převážně pro domácnost	614,8	322,6	613,6	327,2	613,1	323,9	633,4	332,8	Wholesale and retail trade; repair of motor vehicles, motorcycles and personal and household goods
H Ubytování a stravování	181,7	97,4	187,0	102,4	181,5	102,2	176,9	96,2	Hotels and restaurants
I Doprava, skladování a spoje	359,7	110,0	361,0	101,7	363,8	100,9	374,8	106,1	Transport, storage and communications
J Finanční zprostředkování	96,5	58,6	92,2	58,1	101,7	63,8	115,0	70,6	Financial intermediation
K Činnosti v oblasti nemovitosti a pronájmů, podnikatelské činnosti	288,3	125,8	321,3	136,3	363,0	152,8	370,1	165,3	Real estate, renting and business activities
L Veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení	333,2	154,7	325,6	155,3	326,4	161,4	326,8	157,3	Public administration and defence, compulsory social security
M Vzdělávání	296,6	225,8	287,6	214,9	290,1	217,9	281,7	213,2	Education
N Zdravotní a sociální péče; veterinární činnosti	328,1	260,1	329,9	264,8	338,2	271,0	327,6	264,8	Health and social work
O Ostatní veřejné, sociální a osobní služby	189,8	96,7	193,0	99,7	194,3	98,6	198,9	104,1	Other community, social and personal service activities
P Činnosti domácností	3,2	2,7	3,5	2,9	2,7	2,4	2,5	1,8	Activities of households
Q Externí organizační instituce a instituce nezjištěno	0,7	0,5	1,5	0,8	1,0	.	.	.	Extra-territorial organizations and bodies
Nezjištěno	1,5	.	0,9	0,8	0,7	.	.	.	Not identified
Sektory:									Sectors:
Zemědělství	189,4	58,1	181,7	58,2	176,3	53,5	165,7	50,7	Agriculture
Průmysl a stavebnictví	1 880,5	544,9	1 929,4	563,2	1 979,3	566,9	2 028,5	576,1	Industry and construction
Služby	2 692,6	1 455,0	2 716,0	1 464,0	2 785,8	1 495,2	2 808,1	1 512,4	Services
Nezjištěno	1,5	.	0,9	0,8	0,7	.	.	.	Not identified

Příloha č. 9:

10.21. Nezaměstnaní a jejich struktura podle vzdělání, věkových skupin a krajů

The unemployed and their structure, by educational attainment, age group and region

Ukazatel	2005		2006		2007		2008		Indicator
	celkem	Z toho ženy	celkem	Z toho ženy	celkem	Z toho ženy	celkem	Z toho ženy	
	Total	Incl.: Females	Total	Incl.: Females	Total	Incl.: Females	Total	Incl.: Females	
Nezaměstnaní celkem	410,2	223,5	371,3	202,2	276,3	152,7	229,8	127,2	The unemployed, total
Nezaměstnaní dosazené vzdělání:									Highest educational attainment:
základní	98,9	53,1	91,8	50,6	73,6	40,4	68,1	37,9	Basic
střední bez maturity	198,7	100,4	169,9	82,5	126,6	66,0	93,2	47,2	Secondary without matura examination
střední s maturitou	95,9	62,0	91,8	60,7	63,6	41,0	55,3	35,7	Secondary with matura examination
vysokoškolské bez vzdělání	16,6	7,9	17,7	8,4	12,4	5,3	13,2	6,3	University
nezjištěno	-	-	-	-	-	-	-	-	Without education
									Not identified
Věkové skupiny:									Age groups:
15 až 19 let	25,2	10,2	21,2	8,5	12,4	5,1	11,5	5,5	15-19
20 až 24 let	63,3	26,2	57,7	27,2	33,5	14,1	29,8	11,4	20-24
25 až 29 let	59,3	32,7	44,0	21,9	33,7	17,5	25,6	12,8	25-29
30 až 34 let	50,5	33,1	52,1	31,6	39,9	27,1	35,8	23,4	30-34
35 až 39 let	42,0	26,8	37,7	24,2	31,2	21,7	25,6	17,0	35-39
40 až 44 let	40,7	24,4	37,4	23,8	29,5	17,3	21,1	12,6	40-44
45 až 49 let	41,9	23,3	38,8	23,2	27,1	15,3	25,5	15,9	45-49
50 až 54 let	52,5	31,2	45,4	27,0	36,1	21,7	26,2	15,9	50-54
55 až 59 let	29,0	12,7	31,1	12,9	27,8	11,7	23,7	11,1	55-59
60 až 64 let	4,1	2,1	4,4	1,1	4,3	1,0	4,4	1,5	60-64
65 a více let	1,7	0,7	1,5	0,8	0,8	-	0,6	-	65+
Kraje:									Region:
Hl. m. Praha	22,4	11,7	18,1	7,9	15,8	8,5	12,5	6,8	Hl. m. Praha
Středočeský	30,4	17,5	26,9	15,4	20,4	10,3	16,0	7,8	Středočeský
Jihočeský	15,9	8,4	16,3	9,5	10,6	6,7	8,5	5,4	Jihočeský
Pízeňský	14,5	9,0	13,0	6,8	10,4	6,4	10,5	6,2	Pízeňský
Karlovarský	17,7	8,9	16,2	8,3	13,2	6,3	12,2	6,5	Karlovarský
Ústecký	60,9	29,3	57,7	31,2	39,9	21,0	32,1	14,3	Ústecký
Liberecký	14,0	8,3	16,5	9,3	12,8	7,6	9,7	4,9	Liberecký
Královéhradecký	12,9	7,9	14,9	8,2	11,5	6,5	10,9	6,7	Královéhradecký
Pardubický	14,1	8,1	13,7	7,7	11,2	6,3	9,2	5,9	Pardubický
Vysočina	17,2	8,7	13,5	7,2	12,1	6,8	8,4	5,0	Vysočina
Jihomoravský	45,2	24,2	44,6	24,1	30,5	16,8	24,7	13,9	Jihomoravský
Olomoucký	31,4	19,2	26,0	15,8	20,1	11,3	18,5	10,9	Olomoucký
Zlínský	27,4	13,8	20,8	12,0	16,5	8,7	11,3	5,2	Zlínský
Moravskoslezský	86,4	48,3	73,1	38,8	51,3	29,8	45,3	27,6	Moravskoslezský

v tis. osob

Thousand persons

Tab. č.: 01 Celkový počet zaměstnanců a průměrné hrubé měsíční mzdy podle CZ-NACE za ČR ÚHRNEM (přepočtené počty)

Třídění: Podle odvětví

Území: Česká republika

Výběr: ČR ÚHRNEM

Metoda podniková

Období: 3. čtvrtletí 2009

CZ-NACE	Zaměstnanci a průměrné mzdy (přepočtené počty)							
	Průměrný evidenční počet zaměstnanců v tis. osob			Průměrná měsíční mzda v Kč				
	skutečnost ve sledov. období	ve stejném obd. m.r.	rozdíl sl. 1 - sl. 2	index st. obd. m.r.=100	skutečnost ve sledov. období	ve stejném obd. m.r.	rozdíl sl. 5 - sl. 6	index st. obd. m.r.=100
1	2	3	4	5	6	7	8	
ČR ÚHRNEM	3 769,9	4 048,4	-278,5	93,1	23 350	22 282	1 068	104,8
A Zemědělství, lesnictví a rybářství	114,2	122,4	-8,2	93,3	18 624	18 129	495	102,7
B+C+D+E Průmysl celkem	1 162,0	1 364,7	-202,7	85,1	22 547	21 370	1 178	105,5
B Těžba a dobývání	38,0	40,8	-2,8	93,1	25 938	25 956	-17	99,9
C Zpracovatelský průmysl	1 040,8	1 237,6	-196,8	84,1	22 069	20 954	1 115	105,3
D Výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatiz. vzduchu	31,1	31,8	-0,7	97,8	36 292	32 900	3 392	110,3
E Zásobování vodou, odpady a sanace	52,2	54,6	-2,4	95,7	21 435	20 652	783	103,8
F Stavebnictví	262,2	272,5	-10,3	96,2	21 951	21 161	791	103,7
G VO, MO a opr. motor. voz.	489,6	510,3	-20,7	95,9	21 858	21 393	465	102,2
H Doprava a skladování	254,6	272,7	-18,1	93,4	23 881	23 042	839	103,6
I Ubytování, stravování a pohostinství	116,3	119,8	-3,5	97,1	12 908	13 070	-161	98,8
J Informační a komunikační činnosti	91,0	91,6	-0,6	99,3	42 327	41 244	1 083	102,6
K Peněžnictví a pojišťovnictví	65,5	68,5	-3,0	95,6	44 084	41 826	2 258	105,4
L Činnosti v oblasti nemovitosti	42,8	43,4	-0,6	98,6	22 571	20 948	1 623	107,7
M Profesní, vědecké a technické činnosti	139,7	141,4	-1,7	98,8	30 663	29 644	1 018	103,4
N Administrativní a podpůrné činnosti	128,8	150,9	-22,1	85,3	16 686	16 613	73	100,4
O Veřej. správa a obrana; pov. soc. zabezpeč.	296,5	292,2	4,3	101,5	26 809	25 685	1 123	104,4
P Vzdělávání	255,1	254,0	1,1	100,4	22 957	21 555	1 401	106,5
Q Zdravotní a sociální péče	260,6	254,4	6,2	102,4	22 984	21 311	1 673	107,8
R Kulturní, zábavní a rekreační činnosti	51,9	51,0	0,9	101,9	19 533	18 355	1 178	106,4
S Ostatní činnosti	38,9	38,4	0,5	101,4	18 244	18 183	61	100,3